

Kirjandite kirjutamisest.

Mõtlemine ja keel on lahutamatus seoses. Iga normaalne inimene on võimeline oma mõtteid korralikult väljendama. Tavaliselt on emakeel esmane, mille abil väljendame oma mõtteid. Laitmatu emakeel on tänapäeval haritud inimese tunnuseid.

Kõne kaudu me väljendame oma mõtteid ja tundeid. Tihti aga on meil tarvidus ja kohustus end väljendada kirjalikult. Me peame kirjutama kirju, koosolekute protokolle, mõnest sündmusest, juhusest, läbielamusest j.n.e.

Mõnikord antakse meile teema, millest või kellest peame kirjutama. Vahest tundub see meile kerge. Näiteks teema: "Virk ema." Polegi tarvis mõelda! Muudkui istu ja käsi hakkab nagu iseendast kiirelt liikuma. Ei! Mõtle siiski enne kirjutamist, mida sa tahad selle kirjandiga ütelda, mida eriti esile tuua, toonitada. Arvan, et sel teemal tahad kirjeldada ema toimetusi, töid, hoolitsusi, ema tähtsust perekonnas. Koosta oma mõtteis, või parem, kirjalik kava.

Näiteks. 1) kelle ema. Ta nimi.

2) Ema toimetamine kodus.

3) Ema töökohast.

4) Ema suhted perekonnaga.

5) Ohtu elutoas.

Pikalt ära kirjuta 1) all. Tee seda pikemalt 2) ja 3) juures, siis ei kaldu sa peamõttest kõrvale. 5) all kirjelda üht kodust, harmoonilist ohtut, kus ema on peategelane. Peategelane ei pruugi olla sinu ema, vaid keegi keda tunned, tead. Peategelane võib olla ka Sinu kujutluste ideaal-ema.

Meie emakeel on sõnarikas, väljenduste rohke. Tarvita neid!

Kasuta õigekeelsuse sõnaraamatut. Õpilastel on sageli kalduvus tarvitada "siis", "jälle", "hakkasime" igas lauses. Ära tarvita sama sõna liiga tihti, ega alga lauset uut lauset uhe ning sama sõnaga.

2

Kirjand, milles sõnad lauses pole loogilises järjekorras on ebameeldiv. Sõnade järjekorral kirjandis on ka sisuline tähtsus. Ilus kirjand on lühikeste, selgete lausetega.

Püüa vältida vigu. Ära unusta täppe tähtedelt: i, j, õ, ä, ö, ja ü. Täpita a-l või ö-l sõnas võib anda sõnale hoopis teise tähenduse. Kirjavahemärke ei tohi unustada! Kirjandi ja vihiku valimus olgu laitmatult puhas. Kirjuta selget ja hästiloetavat kaekirja.

Kui kirjand lõpetatud, loe see läbi ja enne äraandmist paranda, kui vigu leiad. Jäta eemale oma kirjandist, kõik mis inetu ja ebameeldiv.

Pane tähele elu ja juhtumeid ümbruskonnas ning looduses. Pea meeles positiivseid nähtusi, häid tegusid, et neist kirjutada.

Loe palju ja sageli emakeelseid ajalehti ning raamatuid. See on sulle eduks ja abiks ka kirjandite kirjutamisel.

Too kiidab tegijat,
kiri kiidab kirjutajat!

Hella Leivat.

1. Teema näitab ~~mis~~ millest kirjutada.

* Loe jutuko tähelepanelikult läbi.

Juku oli üksinda toas. Ta tõi kapist tuletikud välja ja hakkas nendega mängima. Selle kardetava mängu oli ema ammu ära keelanud. Aga Juku ei hoolinud keelust.

Kui poiss esimese tiku põlema nipsutas, põletas tikk sõrme. Juku viskas tiku eemale. Tikk kukkus isa voodisse. Toas pääses tuli lahti. Juku kohkus väga. Ta jooksis õue ja hakkas appi hüüdma. Juku hädakisa kuulsid ~~naabrid~~ ^{naabrid} ja tulid appi. Varsti saabusid ka tuletõrjujad. Nii sai varsti tuli kustutatud.

- Mis on selle jutu teemaks?

- Mida on jutukeses kirjutatud? Ütle seda hästi lühidalt.

2. Peamõte on see mõte, mis on jutus kõige tähtsam.

* Mis mõtteid on autor väljendanud eelmises jutus?

Missugune nendest on peamõte?

3. Pealkiri - Igale palale pannakse harilikult pealkiri. See pannakse ~~väga~~ sageli sisu järgi. Pealkiri peab olema tabav ja lühike. Hea pealkiri äratav huvi kirjutatu vastu. Pealkirjade lõppu pannakse . ? !

* Missuguse alljärgnevatest ^apealkirjadest paneksid jutukesele Jukust ja miks?

Tulekahju.- Kuidas tekkis tulekahju.- Tuletikud.- Tuletikkudega mängimas.- Tuletikkudega mängimas ja selle tagajärjed.- Sõnakuulmata Juku.- Juku ei kuulnud sõna.- Keelust üleastumine ja selle tagajärjed.- Juku üksi kodus.- Õnnetus.- Juku ja tuletikud.

4

Ülesanne - Kirjuta ühest külaskäigust (teema)

- Millest võiksid kirjutada?

- Missuguse pealkirja võiksid panna?

* Vali teema ja kirjuta 5 võimalikku pealkirja.

* Otsusta missugune pealkiri oleks kõige sobivam ja kirjuta
sile jutt.

1. Määra antud sõnades tüvi.

autodega,	hunnikutesse
ämblik	hommikutest
haigetele	kartulitel
trikoosse	külades
hallikas	nimeta
hooguvat	fotodeks
oobikuna	käppadest
täidilt	koeraga
hobused	talvel
tüdrukud	olani

2. Aseta sulgudes olevad sõnad ainsuse osastavasse käändesse.

Ennol on kaks (punane pliiats) _____. Ehitatakse
(kõrge hoone) _____. Autojuht parandas (auto) _____.
Minu sõbral on mitu (ilus foto) _____. Lapsed ootavad
(kevad) _____. Väike poiss sõi (porgand) _____. Koer
jälitas (rebane) _____. Ma ei võtnud (raamat) _____.

3. Aseta sulgudes olevad sõnad sisseütlevasse käändesse.

Osa kartuleid viidi (kelder) _____. Vend sõitis (Tartu) _____.
Ohtul läksid nad (teater) _____. Isa sõitis (kaplus) _____.
Ema tõstis suppi (taldrik) _____. Laev saabus (sadam) _____.
Ülesanne tuleb kirjutada (vihik) _____.

4. Aseta sulgudes olevad sõnad kaasalitlevasse käändesse.

Kalurid sõitsid (paat) _____ merele. Väike õde mängib (nukk)
_____. Isa kirjutab (täitesulepea) _____. Ma läk-
sin (vend) _____ kinno. Majahoidja pühib (luud) _____.
Poiss sööb (vorst) _____ võileiba. Arvo läks (sõber) _____.
uisutama. Läksime kogu (klass) _____ matkale. Endel sõitis (laev)
_____. Kõrgete mägede tipud on kaetud (lumi) _____.

Käänomine

kääne	küsimus	ainsus	mitmus
nimetav	kes, mis	vihik	vihikud
omastav	kette, mille	vihiku	vihikute
osastav	keda, mida	vihikut	vihikuid
sisseütlev	kellese, millesse ^{kuhu}	vihikusse	vihikutesse
seesütlev	kelles, milles ^{kus}	vihikus	vihikutes
seestütlev	kettest, millest ^{kust}	vihikust	vihikutest
alaleütlev	kettete, millele	vihikule	vihikutele
alalütlev	kettel, millel	vihikul	vihikutele
alaltütlev	kettelt, millelt	vihikult	vihikutele
saav	kettek, milleks	vihikuks	vihikuteks
rajav	ketteni, milleni	vihikuni	vihikuteni
olev	kettena, millena	vihikuna	vihikutena
ilmaütlev	ketteta, milleta	vihikuta	vihikuteta
koosütlev	kettega, millega	vihikuga	vihikutega

Ainsuse omastava käände järgi moodustatakse kõik ainsuse käänded, alates sisseütlevast ja mitmuse nimetav.

Mitmuse omastava järgi moodustatakse kõik mitmuse käänded, alates sisseütlevast.

Ainsuse omastav ja mitmuse omastav on põhikäänded.

Kõige põhilisem osa sõnas on tüvi. Sõna tüve saame ainsuse omastavast käändest.

Laia peidetud jõululuuletus!

Kõikide omadussõnade keskvoorret ei saa moodustada algvõrde omastavast käändest. Jälgi, milline on erinevus.

vinl

ALGVÖRRE

KESKVÖRRE

ÜLIVÖRRE

pikk

tark

soe

hull

vali

lühikene

õhukene

pisikene

hea

harj

Moodusta omadussõnadest kesk- ja ülivõrre ning kasuta neid lausetes.

Esemete, olevuste

vähe - hea - vilu - vana - virk - pime - halb

Kasuta selle harjutuse tegemiseks harilikku joonelist paberit.

Esemete, olevuste ja nähtuste omaduste eri määra ei näita üksnes võrdlusestmed, vaid ka täiesti erinevad sõnad.

Reasta järgmised omadussõnad omaduste hulga järgi.

1. väheldane, tilluke, hiiglaslik, suur, väike (loom)

2.

2. soe, leige, jahe, külm, kuum (vesi)

3. pimestav, valge, hämar, ere, pime (valgus)

4. hiljutine, tulevane, praegune, ammune, muistne (sündmus)

5. udune, niiske, põuane, kuiv, vihmane (ilm)

6. helehall, valkjas, hall, valge, must (riie)

7. soolane, mage, soolakas, tuliseolane, vesimage (toit)

1) Tõmba alusele üks joon ja üldisele kaks joont.

Ma istusin teas. Korraga kuulsin ma esikus kolinat. Väike tüdruk
jäi kuulatama. Koer soovib vist välja minna. Üks taga seisab väike
poiss. Sadas külma vihma. Veekogusid katab paks jää. Pärast tunde
olid lapsed võimlas.

2) Leia sobivad alused.

_____ ruttavad kooli. _____ purjetab.
_____ krooksuivad. _____ magab puu all.
_____ mängis viiulit. _____ kõrvetab.

3) Leia sobivad üldised.

Kuu _____ . Kell _____ . Silmad _____
Meri _____ . Kalamees _____ . Karu _____

4) a) Vali üks ese, milline leidub siin klassis ja kirjuta sellest
5 lihtlauset.

b) Tõmba alusele üks joon ja üldisele kaks joont.

Ühel sõnal mitu tähendust

1. Viis viga vingujal seal. Kus suitsu, seal tule.
2. Sügisel olid kõik teed auklikud ja porised. Tädi pakkus meile kuuma teed. Mis sa sellega teed?
3. Kui jõudsime sadama lähedale, hakkas vihma sadama.
4. Pimedal ööl on pimedal ja nägijal ühtevärsi raske teed leida.
- ✓ 5. Kas sa praed muna või või rasvaga?

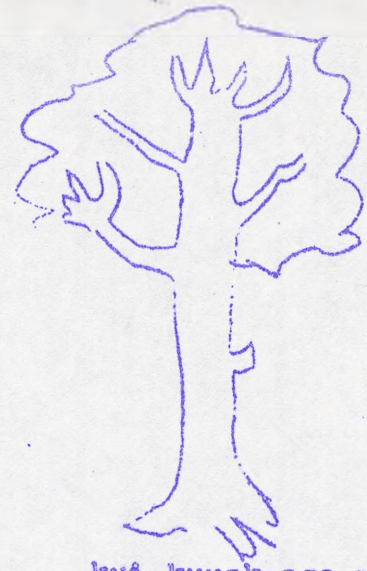
Harjutus

Mida tähendavad järgmised sõnad (arv sõna järel näitab, mitu tähendust tuleb leida)?

viis (3)	tamm (2)	kuus (2)
lõhe (2)	maks (2)	tuli (2)
kari (2)	vare (2)	lahkus (2)
tint (2)	luud (2)	vali (2)

Leia ise veel niisuguseid sõnu juurde!

OMASUSSONADE VÖRDLEMINE

Kuusk on _____. Kask on _____ kui kuusk, aga männist on ta _____. Neist kolmest puust on _____ mänd ja _____ kuusk.

Võrdle järgmisi omavahel.

Ants on tugev. Peeter on _____. Andres on _____
Meie maja on kõrge. Teie maja on _____. Nende maja on _____
Läänemere vesi on soolane. Atlandi ookeanis on vesi _____.
_____ on vesi Eurnumeres.
Meis on magus. Mis on _____ kui meis? Väsinule on uni siiski _____

MITU VÖRDLUSASTET ON OMADUSSÖNAL?

ÜLIVÖRRE

ALGVÖRRE

KESKVÖRRE

kõrge

kõrgem

tubli

tublim

noor

noorem

nõrk

nõrgem

madal

madalam

harj.

Kriipsuta alla omadussõnad ja märgi algvõrre (a) - keskvõrre (k) - ülivõrre (ü).

Keer on kõige ustavam ja kõige targem koduloom. Sülekeer on peaaegu nii sama väike kui rett. Mängukeer on veidi suurem. Bernhardiini-keer on kõige suurem. Kass on koerast painduvam ja sihvakam. Kass on julm ja kaval. Ta murrab väiksemaid ja nõrgemaid loomi. Hobune on kõige kaunim koduloom. Hobune võib raskeid keermasid. Hobusel on

käis poiss
kutsus ta
tekkis mõte
algus oli
jooksis kase
kelk käis
sõbrad siplesid
oli tuju

4. Kastita beldist õigesti. Kirjuta igast pöördsonast üks lause minevi-
kus. Tõmba beldisele joon alla.

hakkama, valima, paistma, hiilima, tõmbama, sikutama, käima, kogunema,
ronima, hoiatama

I Leia igale tegusõnale sobiv tegija (alus)

2.

_____ suitsetab.	_____ lõomab.
_____ langevad.	_____ väsite.
_____ tolmavad.	_____ saabub.
_____ paistis.	_____ hüppas.

Leia igale alusele sobiv üldis.

Pöösad _____	. Mees _____
Häälled _____	. Liiklusteed _____
Sportlased _____	. Tuulelohe _____

II Leia korduvad lauseliikmed, pane vajalikud komad ja tõmba neile sõnadele joon alla.

Tänavapilt on linnas kirev ja mitmekesine. Siin liiguvad autod bussid trammid ja trollid. Need viivad hommikuti rahvast tööle kooli või kauplustesse. Tänavail võib näha ka rohkesti jalakäijaid, jalgrattureid ja mootorrattureid. Ühtki sõidukit ei saa juhtida teadmisteta ega oskusteta.

III Lisa igasse lausesse mitu üldist ja kriipsuta need alla.

Eesti keele tunnis õpilased _____

Võimlemistunnis _____

Toredatel talvepäevadel _____

Kodus ema _____

Peale kooli ma _____

IV Täida iga tulpa sõnadega, mis sinna sobivad. Iga tulpa lõppu kirjutada missugune pealkiri sobiks.

pääsuke	kullerkupp	kaalikas	korvpallur
vares	tulp	peet	poksija
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____
_____	_____	_____	_____

Linnud

L A U S E

1. Kirjuta välja alus ja öeldis.

Arno avab silmad.
Poisid tõusevad üles.
Toots ise tõttab silmi pesema.
Ta närib lihastükki.
Nurgas kõneleb keegi oma unenäost.
Vanaisa kinkis mulle rahakassa.
Kassasse kogub Pille raha.
Pille ema õpetab koolis lapsi.
Päeval isa teeb tööd oma toas.
Pikk rong sõidab kahe linna vahel.

alus	öeldis

2. Missuguste sõnadega võiksid laiendada antud aluseid ja öeldisi.

			poiss
			raamat
			maja
			auto
			kook
istus			
jalutasime			
ruttavad			
küllastasime			
kirjutate			

3. Lisa teisi lauseliikmeid, nii et saad jutukese.

Näit.: Väike Ilo sai sünnipäevaks uue kelgu.

Ilo sai _____
kelk oli _____

ARVSONAD

17.11.78

<u>Põhiarv</u>	<u>Järgarv</u>
<u>mitu? kui palju?</u>	<u>mitmes?</u>
5 meest _____	5. mees _____
3 päeva _____	3. päev _____
10 cuna _____	10. cun _____

Põhiarvu märgitakse ilma punktita. Järgarvu märgitakse punktiga.

Harjutused:

See tähestikulise järjekorda järgmised õpilaste nimed.

Bruno, Jaan, Mart, Andres, Ants, Peeter, Rein, Siim, Ulo, Ule, Reet, Salme, Anu, Meeli. _____

Mitmes on Mart? _____

" " Anu? _____

" " Reet? _____

" " Jaan? _____

" " Salme? _____

Reasta kuude nimed.

jaanuar - esimene

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Kirjuta järgmised arvud sõnadega.

9. _____	25 _____
5. _____	30. _____
20 _____	22. _____
11. _____	29. _____
15 _____	17 _____
23 _____	24. _____
16. _____	7. _____

Kirjuta lühike vajalik kuupäev.

Mina olen sündinud _____, ema _____

ja isa _____. Minu üks vanaisa on sündinud

_____, teine vanaisa _____. Minu ühel

vanasemal on sünnipäev _____, teisel _____

_____ on minu lauanabri sünnipäev. Ma hakkasin

koolis käima _____. Jõululaupäev on _____

Vabariigipäev on _____. Täna on kuupäev on

_____.

Enl.

Suur ja väike algtäht

Suure algtähega kirjutatakse - isikute nimed,loomade nimed,kohta-
de nimed,jõgede nimed

Kohanimed koosnevad harilikult kahest nimisõnast -pärisnimest ja
üldnimest näit. Pärnu linn,Pärnu jõgi,Pärnu laht (Pärnu on päris-
nimi,linn,jõgi,laht on üldnimed)

→ Kirjuta vajalikud kohanimed.

Tähtsamad Eesti linnad on:(5) _____

Olen käinud järgmistes ~~Ontario~~ linnades: _____

Suuremad järved Eestis on _____

Eesti kolm kõige suuremat saart on _____

Väikese algtähega kirjutatakse:rahvad ja keeled

→ Kirjuta missugune rahvas moodustab loetletud riikide põhilise
elänikkonna ja missugust keelt seal räägitakse.

	rahvas	keel
Eesti	_____	_____
Rootsi	_____	_____
Soome	_____	_____
Saksamaa	_____	_____
Prantsusmaa	_____	_____
Kanada	_____	_____

Väikese algtähega kirjutatakse: kuud päevad - pünad

Leia kalendrist järgmised tähad ja kirjuta nende kaupaevad nagu
näites.

24. XII - jõulud, reedel 24. detsembril

- 1. I _____
- 3. IV _____
- 8. V _____
- 24. VI _____
- 10. X _____

PÖÖRAMINE

Jälgi sõna jätma pöördumist.

	olevik	lihtminevik	täisminevik
Ma	jätan	jät ^{sin}	olen jät ^{nud}
Sa	jätad	jät ^{sid}	oled "
Ta	jätab	jät ^{his}	on "
Me	jätame	jät ^{sime}	oleme "
Te	jätate	jät ^{site}	olete "
Nad	jätavad	jät ^{sid}	on "

Pööra OLEVIKUS LIHTMINEVIKUS TÄISMINEVIKUS

katma , matma , võtma

Muuda olevik lihtminevikuks.

Tunnud lõpevad. Maret pakib raamatud kokku. Lapsed õpivad hoolega oma ülesandeid. Ema lohib juukseid. Tülitsejad lõpivad peagi. Kanad nokivad teri. Lambid ripuvad laes. Tütarlapsed lakivad mune. Perenaine pakub meile maitsevat suppi.

Kirjuta järgnevad laused olevikus.

Aeg kadus kiiresti. Sepp tagus rauda. Rein nägi palju vaeva. Lembit saagis puid. Poiss pugus läbi põõsaste. Luule luges lodusasti. Me pidi- me õhtul minema jalutama. Ma sidusin õe haava kinni. Ema praedis kurtu- leid. Matkajad nägid ilusat maastikku.

Kirjuta sulgudes olevad sõnad oleviku nõutavas pöördes.

Lumi. (katma) maad. Kust me nüüd (võtma) toitu? See lumi, mis meile palju rõõmu (tooma), (matma) kõik terad. Lapsukesed, kas te (jätma) meid hülata? Andke meile need leivarasukesed, mis meie üle (jätma)! Aga pange need tüüde varju, muidu (matma) lumi need kinni. Selle eest, et te (katma) meile laua, (laulma) teile ilusaid laule ja (hävitama) auvel palju kahjulikke röövikuid.

Pööramine

Muste ha

19. kl.

Kirjuta olevikus

poisid õppisid _____

te õppisite _____

tee lõppes _____

sa triikisid _____

ma katsin _____

me hakkasime _____

ta noppis _____

orav hüppas _____

nad kõitsid _____

me ruttasime _____

ta võttis _____

ma lükkasin _____

minevikus

ma hüüan _____

kanad nokivad _____

me loodame _____

ta kardab _____

me kiigume _____

nad sasedavad _____

te mängite _____

ma hoian _____

ta laidab _____

nad kütavad _____

te jõuate _____

ta ripub _____

Täida tabel.

mida tegema	mida tegin	mida tegid	mida oleme teinud
püüdnud			
		lootsid	
	jätsin		
			oleme kandnud
		tole	
teadma			
	jõudsin		
			oleme süstnud
		tundsid	
võtma			

Kirjuta järgmine pala minevikus.

Ma ehitan endale ilusa maja kene järve kaldale. Maja sisustan ma mugavalt ja maitsekalt. Ma nuretsen endale palju häid raamatuid. Maja juurde asutan ma endale aia. Seal kasvatan ma igasugust köögivilja. Mul on oma paat. Suvel kutsun ma omale sobivad külle. Nendega veedan ma lobusalt oma aega.

Umbes teha!

PÕÜRAMINE

Minevik näitab mis toimus varem.

Ma töötasin
Sa töötasid
Ta töötas

Me töötasime
Te töötasite
Nad töötasid

1. Kirjuta minevikus.

Isa töötab hommikust õhtuni. Ta teeb seda oma perekonna heaks. Õhtul tuleb ta töölt koju. Lapsed jooksevad talle vastu. Väikese Maie võtab isa sülle. Kõige vanem lastest saab isa leivakoti ja kannab seda. Ema ootab noid. Laual aurab juba supikaus. Kõik söövad suure isuga. Pärast õhtusööki istuvad kõik koos ja vestlevad. Isa unustab oma väsimuse.

Vaatle õppima olevikus ja minevikus.

Olevik		Minevik	
ma õpin	me õpime	ma õppisin	me õppisime
sa õpid	te õpite	sa õppisid	te õppisite
ta õpib	nad õpivad	ta õppis	nad õppisid

2. Põõra tabeli eeskujul: rippuma, kukkuma, pakkima

3. Jätka.

lõppema	Tund lõpeb.	Tund lõppeb.
pakkima	_____	_____
leppima	_____	_____
kukkuma	_____	_____
trükkima	_____	_____
pakkuma	_____	_____

PÕÖRAMINE

1. kl. 21

Tegevust näitav sõna võib esineda AINSUSES ja MITMUSES.
 Tal on kolm PÕÖRET ainsuses ja kolm pööret mitmuses.

Jälgi pöörete lõppe ainsuses ja mitmuses!

Ainsus	Mitmus
Ma töötan hoolega.	Me töötame hoolega.
Ta töötab hoolega.	Te töötate hoolega.
Ta töötab hoolega.	Nad töötavad hoolega.

Pöörete lõpud on:

-n	-me
-d	-te
-b	-vad

Kirjuta puuduvad lõpud.

Ma jookse ja kilka

Sa _____

Ta _____

Me _____

Te _____

Nad _____

Kirjuta õige lõpp.

Sa ärka___ kell 7 hommikul. Ta tõuse___ voodist. Nad pese___ end põhjalikult. Ma riista___ end korralikult. Te söö___ hommikueinet. Me võta___ oma raamatud ja vihikud. Nad lähe___ kooli.

Kirjuta lausetele vastandid.

Poiss töötab. - Poiss viib.

Ta kiidab. _____

Ants nutab. _____

Laine küsib. _____

Mees müüb. _____

Ta annab. _____

11
P

Muuda järgnevat pala nii, et (ma) asemel oleks (te).

Ma tõusen hommikul vara. Ma lähen aeda ja otsin usse. Siis võtan õnge ja lähen järve äärde. Seal heidan õnge vette. Varsti saan kätte esimese kala. Nii püüan ma mitu tundi. Lõunaks tulen koju tagasi.

Kirjuta kriipsu asemel õige lõpuga pöördena.

Kas sa (tõenä) _____, et lastel on kolm head sõpra? Igal õhtul (kõima) _____ nad lapsi külastamas. Kõige enne (tulena) _____ Haigutaja. Järgmisena (saabuma) _____ Suigutaja. Viimaks (hiilima) _____ juurde Unevana. Ta (jääma) _____ laste juurde hommikuni. Ta (viima) _____ neid uneriiki ja (näitama) _____ neile imelikke muid ja asju. Hommikul (kaduma) _____ ta vaikselt.

MINA ISE

Minu nimi on: _____

Kui ma sündisin siis

Päris väiksena ma

Nüüd ~~ei~~ ma olen suurem, ma

Minu perekond

Minu sõbrad

Mulle väga meeldib

Mulle üldse ei meeldi

Tulevikus ma

Nimisõna.

Olendite, esemete nimesid - inimene, koer, kask, maja, Toomas, pilt;
kohtade nimed -- jõgi, ^umagi, meri, Tallinn, Soome, Peipsi;
ainete nimed -- muld, vesi, raud, lubi, liiv, ^uhõbe ;
loodusnähtuste nimed -- vihm, udu, tuul, torm, ^uvirmalised, vikerkaar;
^usündmuste nimed -- aktus, pidu, palvus, ^usünnipäev, tantsuõhtu ;
tegevuste nimed -- laulmine, noppimine, ^uõmblemine, ^uõppimine, ^upõletamine.

Algvormis vastab nimisõna ^ukusimusele kes? mis?

Asesõna.

^uSõnad mina(ma) sina (sa) tema (ta) meie (me) teie (te) nad (nad)
vastavad samuti ^ukusimusele kes? neid sõnu saab ka ^ukaanata -- mina,
minu, mind, minusse, minus jne. , kuid nad ei ole nimisõnad. Nad on
^usõnad, mida tarvitame minisõna asemel -- asesõnad.

Elmar luges - ta luges. Liisa laulis - ta laulis.

^uLuhenda antud sõnad ja ^umargi varviliselt lõpp -l!

Minul ehk mul on uued suusad.

Sinul ehk su- on sinine sall.

Temal ehk ta- on kallid kell.

Kellel ehk ke- on taskukell?

Sellel ehk se- mustal lambal on väike tall.

Kas sellel ehk se- on und, kel ^usüda on mures?

Kellel ehk ke- on homme ^usünnipäev?

Kirjuta sulgudes olev täht ^uühe- või kahekordselt!

M(a) on kuiv. T(a) sammub mööda teed. N(a) soitsid maale. KU(l)
on kuldne ilm! T(e) jooge tervislikku teed! T(a) on sobiv osa
näidendis. Ku(l) on ta(l) nuud ^uõppimist ja harjutamist!

Moodusta lauseid, kus esineksid järgnevad sõnad:

Valjusid, moodus, kiirustasite, hilines, riietusin, ruttas, kohev, laotame, toimub, lahedati, ohtlik, tähelepanelik, hõmardus, vaenulik.

Vasta küsimustele!

Kuhu sa tõttad?	Ma.....
Kes istutas selle kase?	Vanaisa.....
Millal Kadri koju jõuab?	Ta.....
Kes tõukavad kuuli?	Nad
Lapsed, mida te täna õppisite?	Meie
Kes sõitis isaga New-Yorki?	Tiit.....
Mida tädil rääkis?	Ta.....
Mida te ostsite kauplusest?	Me.....
Kes lahendas ristsonu?	Meie
Kes leidis võtme?	Mina.....
Kas loomaarst ravis koera kappi?	Jah, ta.....
Kes viskas paberituki põrandale?	Sina ise.....

Aseta sulgudes olevad sõnad kaskivasse vormi!

Lilli, sa (leppima) sellega, mida sulle pakume! Sina (hakkama) õppima!
 Ara (ruttama) ega sa ei hiline rongile. Ants, (lukkama) ometi uks kinni!
 Lapsed, (tulema) tuppa ja (pesema) kaed puhtaks. Arge (naerma), kui
 teine eksib! (Selgitama) see küsimus! (Sõudma) kiiresti, torm tõuseb!
 (Jõudma) õnnelikult koju! (Seisma) paigal! Oled-sa-täna-(Harjutama)-
 (Harjutama) ka täna klaverimängu! (Parandama) alati kõik vead!
 (Laulma) täiest südamest ja (õppima) sõnad selgeks!

Etteutluseks.

Elurõõmsa matkaja tee viis vanasti üle mitme maa, mere ja vee. Kui suvekuul paistab paike, öitseb iga puu, ei saa siis sinagi istuda toas. Isegi sugiskuudel on oma völu. Oskad sa rasket ülesannet lahendada, ma ei saa sellest natukestki aru. Õpilased jälgisid õhusoojust, sademeid, tuult ja muid nähtusi. Meeldivad suvelilled on astrid. Leeklilled lõhnavad hästi. Püsilill öitseb kulvamata igal aastal. Milliseid lilli kasvab sinu aias?

Kordamiseks.

Taida lungad.
olevikus.

Ma joonis...

Me joonis...

Sa joonis...

Te joonis...

Ta joonis...

Nad joonis.....

minevikus

Ma hüüds...

Me hüüds...

Minevik.

Sa hüüds...

Te hüüds...

Kui tegevus on

Ta hüüds...

Nad hüüds...

lõppenud.

Ma jooksen kiiresti

Me jooksimelkiiresti

olevik ja
Leia minevik.

Sa jooksed kiiresti

Te jooksite kiiresti

sõnast lugema.

Ta jookseb kiiresti

Nad jooksid kiiresti

Leia lauseid, kus esinevad järgnevad sõnad:

sõbrad, sõprade, sõpru, sõbralt, sõbraga, ümmargune, hommik, pilved, okkaline, mörü, kuum, tuttavad, mõtteid, kodu, koju.

Leia lausesse puuduv sõna!

Puhapäeviti sõidame Pärisnimed alati suure Juba moodunud talvel..... Enn. Taevast pehmet lund. Kelk kiiresti maest alla. Tugev tuul.....Heino lumehange. Talvel mõned metsloomad talveund. Puhas katab maad.

Kirjuta harjutus! Aseta sulgudes olevad sõnad minevikku!

(Hakkama) sadama. Õue (tekkima) loigud. Lapsed (tõttama) tuppa. Toas lapsed (hakkama) lugema. Kadri (hakkama) voodis huppama. Ema (tulema) koogist ja (noomima) Kadrit, kes korda (rikkuma). Varsti (lakkama) vihma sadu. Lapsed (lippama) taas õue. Kuitsu (jooksma) lastele järele ja (lakkuma) vett loigust, kus lapsed (solistama) jalgadega. Lapsed aina (naerma) ja (priitsima) vett teineteisele. See nali ei (kestma) kaua, sest emagi (ruttama) õue ja (kutsuma) lapsed endale kooki abilisteks. Kadri (puudma) (jonnima), kuid sellest ei (tulema) palju kasu.

Kirjuta harjutus! Aseta sulgudes olevad sõnad nõutavasse kaandesse!

Lapsed (tuba - ains. sisseutl.), tali tuleb! Lumel ell on (õue - ains. sisseutlev) ju. Linnud läinud (lõunamaa ains. alaleutl.) (lill - mitm. alalutl.) on surmakuu. Soitsime suuskadel (magi - ains. rajav) ja kihutasime sealt (tuul - ains. olev) tagasi (järv - ains. rajav) See teerada oli sobiv meile pöörete (õppimine - ains. saav). Tegime sügavasse (lumi - ains. sisseutl.) suusaraja. Endel sõitis (mets - ains. rajav) ja pööras sealt (tee - ains. alaleutlev.), mis viib tema (suvila - ains. rajav.) Nuud saab suuskadel juba sõita üle (jõgi ja järv - mitm. seestutl.) (Koer - mitm. nimetav) püherdasid (lumi - ains. seesutl.) (Laps - mitm. nimetav.) tegid (lumi - ains. seestutl.) (inimene - mitm. osastav ja loom - mitm. osastav.)

Maara kaane!

Meie koolimaja asub aarelinnas. Teisest linnast tulid meile külalised. Isa sõidutas külalised autoga linna. Minu kodu ei asu koolimajast kaugel. Ma jalutan harilikult koolimajja, kuid vihmase ilmaga sõidan omnibusega. Kesklinnani on meilt mitu kilomeetrit. Sellel linnal on huvitav minevik. Linnas asuvad mitmed kunstitemplid. Olen külastanud muuseume ja teatriteid. Huvitav on loomaaed, mis asub üsna meie naabruses. Seal on hulk elukaid, kes elavad lõunamaalt.

(?) V/klässile.

Lause on sõnadega väljendatud mõte.

Lauset alustatakse kirjas suure algustähega.

Sõnadel on lauses:

- 1) kindel järjekord,
- 2) kindlad käänded ja pöörded, mille muutmine muudab lause mõtet.

Laused jagunevad jutustavaiks, küsi- ja hüüdlauseiks. Kirjas pannakse jutustava lause lõppu punkt (.), küsilause lõppu küsimärk (?) ja hüüdlause lõppu hüüumärk(!).

Jaga alljärgnev tekst lauseteks ja pane lause lõppu kirjamärk. Alusta uut lauset suure algustähega.

Kallis Mihkel!

On möödunud juba mitu kuud Sinu lahkumisest küll on mul igav Sinuta uue pinginaabriga ma pole veel harjunud kes on nüüd Sinu pinginaabriks kuidas ta Sulle meeldib

Meie koolis on huvitav elavnurk kui tore on sööta loomi ja vaadelda nende elu mõtle kui põnevalt püüab konn kärbseid eriti naljakad on valged hiired, kui nad endid puhastavad ja pesevad suures akvaariumis elab palju mitmesuguseid vee-elukaid seal on ka vesiämblik, kes ehitab endale õhumullidest pesa küll on alles ehitaja kas Sa ei saaks kunagi mulle külla sõita siis külastaksime kooli ja vaatleksime elavnurke, kus on nii palju huvitavat kui Sa ei tule, siis palun kirjuta peatselt

Tervitab Juhan

Jaga antud tekst lauseteks ja pane lause lõpumärk.

Tuli sügis üle põllu ja kutsus kured reisile varsti saabub 1. september oh kui ruttu see tuli miks ei ole suvi pikem ja talv lühem miks möödusid päevad suvilaagris nii kiiresti nüüd ruttavad kõik poisid ja tüdrukud kooli juba kostab koolimajast naer ja kajab *jutukõnn* kui reipad on kõik pillkudes on palju rõõmu ja päikest nüüd on kõik valmis õppust võtma raamatud lüüakse lahti ja kellelgi pole mahti enam hullata tere, uus kooliaasta kui palju pakud sa huvitavat

L.

kas kõik mõtlevad nõnda vahest leidub neidki, kellele see tundub teisiti ei vist leidu olge valmis tööks seda ootavad meilt me vanemad ja kodumaa. *emakella õppimiseks*
eesfi ühiskond.

1. Missugused sõnaliigid kuuluvad käändsõnade hulka?
2. Missugustele küsimustele vastavad käändsõnad?
3. Kuidas nimetatakse käändsõnade muutmist?
4. Missuguseid sõnu nimetatakse tegusõnadeks?
5. Kuidas nimetatakse tegusõnade muutmist?
6. Pööra "ma õpin" olevikus ja minevikus.
7. Mitu pööret on tegusõnadel ja kuidas neid nimetatakse?
8. Tuleta meelde tegusõna ajad.

Olevik ja minevik.

Kirjuta alljärgnev pala olevikus.

Suvel töötasin aedniku juures aias. Õppisin seal tegema mitmesuguseid töid. Aednik õpetas meile peenarde tegemist, taimede istutamist ja kõplamist. Lõunaaeg kestis kaks tundi. Siis käisime jões ujumas. Võtsime end riidest lahti, heitsime rohule ja tundsim, kuidas päike meid paitas. Siis hüppasime vette. Rein ujus juba krooli, aga mina kaapasin alles koera moodi. Harjutasime ka vettehüppeid. Jüri kukkus sulpsti vette ja pritsis vett kaugele. Varsti ruttasime jälle tööle. Noppisime maasikaid ja karusmarju. Okkad torkasid me käsi, aga meie ei kartnud. Palgapäeval andsin kenakese summa ema kätte. See oli minu teenitud raha.

Muuda alljärgnev pala minevikku.

Eeskoja uks käib. Keegi tuleb klaasituppa ja kompsib lumiseid jalgu vastu põrandat. Magamistuppa astub Imelik. Ta naeratab vaikselt ja tuleb pikkamisi tahapoole. Arno märkab, et Kuslap ei mõtlegi Imelikule kaevata. Ta on nurgasvaid nagu siil ja ei tee ainustki häält. Imelik toob klassitoast kandle ja hakkab mängima. See on ilus. Mida kauem ta mängib, seda rohkem sulavad kuulajate südamed. Kuslap liigutab end nurgas. Arno tahab mängijale läheneda ja midagi sõbralikku ütelda. Seal aga lendab tige vari üle ta palge. Ta võtab voodilt Imeliku antud kompvekid, viskab mängijale näkku ja ütleb: "Viskan sellepärast, et sa Kuslapi pealt ära kirjutad."

3.

Vaatle tabelis antud tegusõna muuteid ja nende küsimusi.

<u>Tegusõna muuted</u>	<u>Küsimused</u>
Masinad käivad.	mida teevad?
Riie valmib.	mida teeb?
Külvasin seemneid.	mida tegin?
Sa istutasid puid.	mida tegid?
Kui saaksin, siis mängiksin akordioni.	mida teeksin?
Siis teie tantsiksite.	mida teeksite?
Nad kõik rõõmustaksid.	mida teeksid?
Mängi akordioni, ära karda!	mida tee?
Ta lugegu luuletust.	mida tehku?
Ärge kartke!	mida ärge tehke?
Ära karda!	mida ära tee?
Hilja mängivat akordioni.	mida tegevat?
Nad tantsivat hästi.	mida tegevat?
Ta ehitavat mudellennuki.	mida tegevat?

Tegusõna pöördelised muuted väljendavad tegevust ja vastavad küsimustele mida teen? tegin? teeksin? tegevat? mida tee? ära tee? jt.

Tegevusnimed.ma- tegevusnimi

Sammu kaugusel hakkas Murka vihaselt haukuma. (Mida tegema?)

Koer õpib kand/ma (mida tegema?) perenaise käekotti. Hakkasin astu/ma (mida tegema?) mööda lumist teed.

da- tegevusnimi

Murka püüdis pääse/da (mida teha?) looma selja taha. Mul tulik Murkat palju õpeta/da (mida teha?). Aga uhkus ei lubanud Murkat joos/ta (mida teha?) Murka peaülesanne on valva/ta (mida teha?). Nii kurb oli oll/a (mida teha?), et õpin halvasti. Koer tahab juu/a (mida teha?), tahab magedat vett.

ma- tegevusnimi vastab küsimusele mida teha? ja ta tunnuseks on -da, -ta või -a.

4.

ma- tegevusnimi ja da-tegevusnimi ei kuulu tegusõna pöördeliste muudete hulka.

Leia antud palast tegusõna pöördelised muuted. Kirjuta need tabelisse ja moodusta sama sõnade ma-tegevusnimi ja da-tegevusnimi.

Siidiuss valmistas siidi, aga ämblik vedas oma niite ja naeris siidiussi üle: "Sinu töö kulgeb aeglaselt. Vaaža, kui palju mina tegin. Minu niidid ulatuvad igale poole." Siiduss vastas: "Sinu pikkadest niitidest ei ole midagi kasu, aga minu omade eest maksavad inimesed palju. Nad koovad neist ilusat riiet, katavad ja ehivad end. Parem tooda vähem, aga väärtuslikku."

Näidis

Tegusõna pöördeline muude	ma-tegevusnimi	da-tegevusnimi
	(mida tegema?)	(mida teha?)
valmistas	valmistama	valmistada

Moodusta antud sõnadest da-tegevusnimi, olevik ja minevik.

Õppima, noppima, pakkuma, tukkuma, kukkuma, rääkima, lõppema, hakkama, vaatama, tõukama, ruttama, hüppama, huikama, õmblema, suplema, mõtlema, võitlema, liiklema.

Näidis:

ma-tegevusnimi (mida tegema?)	da-tegevusnimi (mida teha?)	Olevik (Mida teen?)	Minevik (mida tegin?)
õppima	õppida	õpin	õppisin
hakkama	hakata	hakkan	hakkasin

Lause pealiikmed.

Alus	Üeldis
väljendab tegijat või olijat	väljendab tegevust
Isa (kes?)	töötab (mida teeb?)
Te (kes?)	õppige (mida tehke?)
Lilled (mis?)	õitseksid (mida teeksid?)
Vett (mida?)	tilkuvat (mida tegevat?)
inimesi (keda?)	kogunes (mida tegi?)

Alus ja öeldis on lause pealiikmed.

Alus on lause pealiige, mis väljendab tegijat või olijat. Ta vastab küsimustele kes?, mis?, keda?, mida?

Öeldis on lause pealiige, mis väljendab tegevust. Öeldiseks on alati tegusõna pöördeline muude.

Määra järgmistes lausetes alus ja öeldis. Tõmba alusele üks ja öeldisele kaks joont alla.

Sügisel.

Päike paistab madalalt. Õhk jaheneb. Ööseti ulub tuul korstnas. Puude lehed muutuvad kirjutks. Langenud lehed krabisevad jalgade all. Laululinnud ei laula enam. Peatselt algavad nad äralendu. Juba lõpetavad talumehed viljakoristamist. Siin-seal töötavad veel viljapõllul peksumasinad. Kõik rõõmustavad kogutud saagi üle. Ka koolis algas juba õppetöö. ~~Varsti ilmub seinale uus number.~~ Koolitöö huvitab kõiki.

Toimi nagu eelmises harjutuses ja pane lause lõpumärk.

Ma avan oma vihiku / Juba jälle tuli rahuldav / Miks ei saa mina paremat hinnet / Naabri vihikus on uhke "viis" / Oleks minulgi selline hinne / Aga milles peitub põhjus / Ma vaatlen oma vihikust kriitiseerivalt / Vigu on siin kuhjaga / Käekiri on räpakas / Jooniseid puudub / Mõnel joonisel pole seletust / Kui mina oleksin õpetaja, paneksin sama hinde / Ma pean võtma enda käsile / Kui ma olen hoolsam, siis paranevad hinded / Ma ei tee ühtki lohakat tööd enam /

Laiendid.

Lihtlauses on harilikult peale aluse ja öeldise veel laiendid ehk kõrvalliikmed.

Vana seinakell lööb viis. Hoolas Linda istub laua juures. Meie tüdruk lahendab ülesandeid. Ta võttis raamatukotist vihikud. Vihikud on puhtad. Ilus käekiri meeldib kõigile. ~~Sulg veeb paberile ilusaid tähti.~~ Hoolsus tasub rikkalikult. Pärast aitab Kati ema. Õhtul ta jalutab vennaga. Koolitarbed paneb ta õhtul raamatukotti. Siis ei unusta ta vihkuid koju.

6.

Küsimusi - vastamisel tuua näiteid.

1. Mis on lause?
2. Missuguse lause lõppu asetatakse punkt?
3. Millal on lause lõpus küsimärk?
4. Millest tunneme ära hüüdlause?
5. Mida väljendab öeldis?
6. Nimeta tegusõna tegevusnimed ja nende tunnused.
7. Kas tegevusnimed on pöördelised muuted?
8. Mida väljendab lause alus?

Üte.

Sõnu, mis lauses väljendavad olendit või eset, kelle või mille poole pöördutakse, nimetatakse ütteks. Üte võib olla kas aluse alguses, keskel või lõpus. Üte ühes tema juurde kuuluvate sõnadega eraldatakse muust lausest komadega.

Tõmba üttele joon alla ja pane puuduvad komad.

Toots tule siia ja tühjenda oma taskud! Vait Toots või ma ajan su koju! ^{Lapsuke} ~~lapsuke~~ see lootsik teenib küll veel. ~~Aituma pere~~ ~~ahvad hüva andi andestada!~~ Mis sul siis Ants keele peal sügeleb? Sina Karl oled vist hirmus tragi poiss? Tule ruttu koju ^{ARNE} ~~Arne~~! Lindake tule ometi lähemale! Poisid lähme võrkpalli mängima! Õnnitleme sind kallis ema! Õpilased ärge unustage oma kohustusi!

Täienda antud laused üttega ja pane nõutav lõpumärk.

Miks sul jalad pühkimata / 2. Võtke kingad kaasa / 3. Söögi-
ajal ei tohi naerda / 4. Homme läheme ekskursioonile / 5. Kus sa
nii kaua olid / 6. Kas sul kirjand juba valmis / 7. Kas tead mõnd
ilusat muinasjuttu / 8. Millal on järgmine koondus / 9. Astu aga
nobedasti / 10. ~~Teoge~~ ^{Teoge} ~~kuurist paid~~ / 11. ~~Teie~~ ^{Teie} ~~tehtu tuli pliidi~~
~~alla~~ / 12. Kas saaksin sind aidata / 13. Tere õhtust / 14. Nägemiseni

Koondlause.

Mitu alust.

1. Kevade, suvi, sügis ja talv on aastaajad.
2. Metsades elunevad rebane, jänes, metskits, hunt ning karu.
3. Termomeeter ehk soojamõõtja on talviline riist.
4. ~~Seda otsustab direktor või asetäitja.~~

Termomeeter ehk soojamõõtja on vajalik riist.

7.

Mitu seldist.

1. Sõdur ei kohkunud ega kartnud.
2. Koolis me õpime, töötame aias, aga ka spordime.
3. ~~Trektor künnab, äestab, külvab, lõikab ja veab koormaid.~~

Mitu kõrvalliiget.

1. Lapsed korjasid aiast maasikaid (mida?), vaarikaid (mida?), sõstraid (mida?) ja karusmarju (mida?) *lahefoanis*
2. Käisime ekskursioonil ~~taluses~~ (kus?), muuseumis (kus?) mererannas (kus?) ja sadanas.
3. Tööta järjekindlalt (kuidas?) ja hoolikalt (kuidas?).
4. Aias kasvab punaseid (missuguseid), valgeid (missuguseid), valgeid (missuguseid?) roosasid (missuguseid?) ja ~~oranze~~ *kollaseid* (missuguseid?) roose.

Koondlauses on mitu ühele ja samale küsimusele vastavat lauseliiget.

Koondlauses eraldatakse korduvad lauseliikmed üksteisest komaga. Kui korduvaid lauseliikmeid seovad sidesõnad ja, ning, ega, ehk, või, kui ka, siis koma ei panda.

Täida lünk puuduva sõnaga ja pane koma.

1. Kevad suvi sügis ja talv on
2. Vihm lumi ja rahe on
3. Kirsid ploomid ja kreegid on
4. Lehmad söövad karjamaal.
5. ~~Meie~~ *P* põldudel kasvatatakse
6. Põldohakas, orashein põldsinep ja takjas on ~~me~~ põldude kurjemad
7. Peenardel kasvavad punased ja kuldkollased lilled.
8. Poiss seisis vaatas maha ei nutnud ega naernud.
9. Tüdrukud õppisid lugesid või mängisid.
10. Turul on müügil parte jt. lina ning sea- lamba- ja vasikaliha.

Koosta koondlauseid, kasutades antud sõnu vajalikes muuteis.

1. jooksuma, mängima *pal*li, hüppama, kurni lööma;
2. ajuma, sõudma, õngitsema, vähki püüdma
3. maasikad, mustikad, vaarikad, *põlv*ad, seemed;
4. kased, pärnad, saared, *vah*trad tammed, haavad;
5. ~~Koost~~ *muused, männid, kadakad.*

8.

6. lugema, kirjutama, arvutama, joonistama, laulma;
7. Tallinn, Tartu, Pärnu, Narva, Viljandi, Rakvere;
8. punane, valge, roosa, kollane, oranž;
9. Sinilill, võsaülane, varsakabi, kannike, kullerkupp; *viskasid oda.*
Näidis: Poisid mängisid palli, jooksid, hüppasid ja ~~lõid kurni~~.

Koondlauses eraldatakse komaga korduvad liikmed koos nende juurde kuuluvate sõnadega.

Meenuta sõna sepp käänamist. Ütle, kuidas käänduvad sõnad pott, latt, pikk

Kirjuta asemele d või t ja -----es olev täht ühe või kahe kordselt ning pane koma kuhu vaja.

Meie uut koolimaja ümbri.....seb aed. Kevadel hak---asime aeda taras-.....ama. Toodi kohale jäme aid poste pik---- lat.... varbu ja naelu. Võ.... sime tööriistad ning töö algas. Sihisime mõõ -sime kaevasime augud püs.....itasime postid ja lõime lat....id. Osa õpilasi kaevas aias rehi ja tegi peenraid, aga teised külvasid seemneid või istutasid taimi. Külvasime ka väetist tõime tuhka ja laudasõnnikut. Katselap---ide....ele panime kasvama porgan....eid peate herneid kurke jne. Muldpot....o---es taimed istu.....asime al---es siis avamaale kui polnud kart---- öökülmi. Suvel käisime taimi hool....amas. Tore on töötada ja õp...ida aiandust.

Valve Hilja ja Arno sõi.....sid bussiga linna. Nad vaa...asid suurt linna kõrgeid ehtusi ning külastasid loomaaeda. Seal oli suur elegant toredaid linde pik-----i madusid ja ilusaid kalu. Paviljonis oli mit...u akvaariumi. Neis elas *tut - araid* kui ka tun....matuid kalu. Aga lin..d-las kisasid papagoid sädistasid kanaari linnud kakaduud ning teised

võõramaa linnud. Noored karupojad valla...lesid lasksid kukerpalli ronisid puu otsa. Jõehobu laskus vet...e, ainult jäme nina nagu mät...as veest väljas. Seal ta oleskles ega teinud inimestest väljagi. Siis järsku tõstis pea puris...as ja hak---as ninaga vett kühveldama. Vesi vahus...as...as...as kõrgele. Kõik see kohutas meid päris ära.

vahu - as siis

kohutas

9.

Liitlause on kahest või mitmest lihtlausest koosnev lause. Laused, millest liitlause koosneb, nimetatakse osalauseteks. Liitlause liigendame osalauseteks öeldiste abil. Kui mitu öeldist, nii mitu osalauset on antud liitlauses.

Koma liitlauses.

Liitlauses osalaused kõrvuti

Liitlauses üks osalause teisest hõlmatud.

Kes käitub viisakalt, sellest peetakse lugu.

Õpilasest, kes käitub viisakalt, peetakse lugu.

Kui päike käib madalalt, jahenevad ilmad.

Sügisel, kui päike käib madalalt, jahenevad ilmad.

Liitlauses eraldatakse osalaused üksteisest komaga.

Koma ei panda, kui kõrvuti seisvaid osalauseid seob komata sidesõna ja, ning, ega, või. Kõigi teiste sidesõnade puhul tuleb lausete piirikohale panna koma. Kui liitlauses üks osalause on teisest hõlmatud, tuleb see osalause alati teisest eraldada komadega.

Täienda antud laused ja pane koma, kuhu vaja.

1. Laine kiirustas et 2. Ta pani asjad portfellei kuid unustas..... 3. Teel kohtas ta kooliõde kes 4. Tänaval märkas ta bussi mis 5. Siis nad seisutasid et 6. Tänaval peab olema ettevaatlik sest 7. Kes ei täida liikluseeskirju..... 8. Vanaisa ütles et 9. Päike paistab aga 10. ~~Vand istus pliidi ees ajas hagu tulle ning mängis suupilli.~~ 11. Auto peatus ~~hoovivahetuse~~ ^{garaaži} ees või oli see koguni mootorratas. 12. Tõusin avasin akna ja nägin venda kes ajas ratast ~~hoovi~~ ^{kunni}.

1. Kui koolist koju tulin 2. vilistas kui ta jaama jõudis. 3. Kes teeb rohkem see..... 4. Kas te kuulsite kuidas 5. et kirjand saaks väga hea. 6. Kuna kõik olid klassist lahkunud siis 7. Kellel ei ole ühtegi viga see saab 8. Kus on hooletust seal on..... 9. Mida nooruses õpid seda 10. mida ma matkal nägin. 11. Kui päike tõusis 12. Kuhu päike ei paista sinna tuleb

veel väga jätta!

10.

Tarvita antud liitlauseis koma, kus on see nõutav, ja tõmba öeldisele joon alla.

Õpilasest kes käitub viisakalt peetakse lugu. Iga noor austagu inimesi kes on temast vanemad. Kui kohtad vanemaid inimesi tervita neid esimesena. Aga oota tervitamisel kuni sulle käsi ulatatakse. Tõuse püsti kui sind kõnetab vanem inimene. Ära oota kuni sult palutakse mõnd teenet vaid tee seda ise omal algatusel. On teine inimene sulle osutanud teene täna teda. Tädatakse aga sind ennast vasta "palun" "võtke heaks" või "pole tänu väärt". Kui on juhtunud mõni vääratus palu esimesena vabandust.

Aseta kõik puuduvad kirjavahemärgid. Uut lauset alusta suure algustähega.

Ühel ilusal sügispäeval kui tunnid olid juba alanud tuli kooli- arst tal oli käes kollakaspruun sumadan milles leidusid läikivad töövahendid kui ta oli valge kitli selga tõmmanud alustas ta õpilaste läbivaatamist ta vaatles meie kehaehitust kuulas kopsu ja südant silmitses selgroo kuju ja vaatas kas me oleme puhtad olime terved lapsed paljud olid tugeva kehaehitusega keda arst rõõmuga vaatas neile kes olid nõrgenenud nägemisega soovitas ta tingimata prillid ta hindas ka meie juuste ja jalatsite puhtust ning kontrollis kuidas me hoolitseme oma hammaste eest lõpuks ütles ta meile järgmist: "Õpilane kui sa hommikul ärkad tõuse kohe üles riietusporditrikoosse ja virguta oma keha võimlemisega harjutusi täida täpselt siis pese end kohe külma veega nii omandad karastatud keha mis pole vastuvõtlik haigustele."

Otsene kõne.

Vaatle ja pane tähele neid lauseid, mis väljendavad kõneleja ütlust sõna-sõnalt.

Tiiu kiitles vennale: "Hõissa, mina sõidan varsti Ottawasse!"

Vend küsis: "Kuidas sind üksi lastakse?"

Tiiu vastas: "Isa sõidab ja võtab mind kaasa!"

Vend ütles: "Mina palun, et mind ka võetakse."

Otsese kõnes antakse kõneleja ütlus edasi sõna-sõnalt.

Otsene kõne pannakse jutumärkidesse. Otsese kõne lõpus on lause lõpumärgiks punkt, küsi- või hüüumärk.

Otsese kõnega lause koosneb kahest pooldest:

1. kõneleja ütlusest (otsene kõne) ja
2. saatelausest, mis väljendab, kes kõneleja on.

Kui saatelause on otsese kõne ees, eraldatakse see otseset kõnest kooloniga ja otsese kõne algab suure algustähega.

Pane puuduvad kirjavahemärgid.

Otsene kõne, kui saatelause on ees.

~~Jaak vaatas haugi ja parastas Oled sa latseko, küllalt teisi söönud nüüd sünni su enese~~ / Aino küsis pinginaabrilt Kas läheme homme õpilasetendusele / Pinginaaber vastas Jah, kindlasti, mulle meeldib teater väga / Ta hüüdis juba kaugelt Ära mine Teele sealt on jõgi lahti /

Vaata kirjavahemärke, kui saatelause järgneb.

"Noh, eks me siis lähe pealegi, Andres," ütles ema.

"Kuhu me lähme?" küsisin mina.

"Mine tagasi!" päästan ma ema käest oma käe.

Kui saatelause on otsese kõne järel, algab saatelause väikese algustähega, aga vahemärgiks on koma, küsi- või hüüumärk.

Pane puuduvad kirjavahemärgid.

Kus koer on hakati pärima Koer on haige vastasin mina. Kuhu sa jäid sosistas ~~koer~~ ^{onu} mulle palitukrae vahele. Metsas käisin ja ära eksisin sosistasin talle vurrudesse. Ema aga mina kasvan ju varsti meheks vastan mina emale. Kust sina seda tead küsis Kusti

Nüüd, kui otsene kõne koosneb mitmest lausest, pane tähele ka saatelauseid.

"Noh, mis sa siin istud, Tali? Kas sa koju ei lähe?" küsis õpetaja lähemale jõudes.

"Lähen ka. Tulin enne natuke jõe äärde."

"Soo-soo. Kas siis jõgi sulle nii armas on, et sa enne koju minekut siia tuled istuma?"

Kui otsene kõne koosneb mitmest lausest, pannakse lõpp-jutumärgid viimase lause lõppu.

Pane puuduvad kirjavahemärgid.

Ilmar aidake ometi mu tütarlapsi anub perenaine / Aga Ilmar sõnab Tüdrukud tehku ise oma ülesandeid / Armas taevast kas te tõesti olete nii kalgi südamega lööb pereema käsi kokku / Jah, sel puhul võite minu südamega klaasi lõigata / Kas te siis soovite et nad homme saaksid halva numbri kui jäävad hoopis totraks ütleb Ilmar /

12.

Siis lisab ta õpetades Ikka ainult teiste najal, ise ei tee nad midagi /
 Ent perenaine mangub Aidake neil teha Ilmar / Ma toon lauale purgitäie
 moosi / Kas arvate et elus joostakse tüdrukutel moosipurgiga kõrval /
 Aga nemad ei tarvitse liigutada ei kätt jalga ega pead/

Vaatle kirjavahemärke, kui saatelause on otsese kõne vahel.

"Lilled õitsevad seepärast nii ilusasti," mõtles ööbik,
 "et mina neile laulan,"

"Nii magusasti lõhnavad öökannikesed," ütlesin ma Mallele,
 "tule, nopime neid!"

Kui saatelause on otsese kõne vahel, pannakse see komade vahele.

Pane puuduvad kirjavahemärgid.

Ahah saab lapsehoidja aru oota ma tõstan su hällist maha. Tohoo
 hullu mõtleb vana Rõismik Viimati pean siiasamasse öömajale jääma
 Tule ütles ta Arnot enesega kaasa tõmmates mul on sinuga natuke rääkida /
 Nad läksid eesukse kaudu kooliõpetaja tuppa /

Vaata ütles kooliõpetaja ma kingin sulle viiuli / Õpi mängima
 küll sa siis näed kuidas kurvad mõtted peast välja lähevad / Kui sa
 pärast vaheaega kooli tuled võta ühes ma õpetan mängima/ Arno seisis
 märgade silmadega paigal ja ei osanud midagi vastata.

Võta siis see on nüüd sinu oma ütles Laur uuesti / Siis alles
 võttis Arno viiuli oma kätte / Ta ei ütelnud ühtegi tänusõna aga
 ta pilgust luges kooliõpetaja kõige suuremat tänu

Lippa siis ... ja häid pühi sulle / Ja Arno lippas/

a. Ulesanne. 1. Ütle, kuidas tarvitame kirjavahemärke otseses
 kõnes, kui a) saatelause on ees, b) kui saatelause on lõpus, c) kui
 saatelause on keskel.

2. Ütle, kuidas käändub sõna kukk ja kirjuta tahvlile
 4 esimest käänat ainsuses ja mitmuses.

3. Ära unusta, et kirjutame sellele, kellele, mulle, sulle,
talle, aga sel kel, mul, sul, tal

13.

Kirjuta märgi asemele d või t, ---- ees olev täht ühe või kahekordselt ning pane puuduvad kirjavahemärgid.

Rebane kel----el oli nälg varaks hiilis õue läheale märkas suurt kuk---- küüni juures uitamas / Ta hüp ---- as üle aia hiilis ligi haaras kuk----e kinni ja jooksis sel----ega metsa poole / Tüdruk Maia kes ~~saunas~~ ~~pesu~~ ~~posi~~ kuulis kuk---- e kisa / Ta jooksis välja ja hak---as rebast hurjutama Kanavaras kas sa lased kohe kuk----e lahti /

Kukk kel----el surm silmaga näha võt....is kavaluse ap----i / Ta hak----as rebast õp----etama Ütle Maiale et see pole tema kukk mis tal---- sel----ega tegemist /

Ega see sinu kukk ole mis sul----- sel----lega tegemist hüüdis rebane Maiale / Hüüdmisega avas rebane suu ja kukk pääses valla / Kukeleegu laulis ta jälle õues oskasin pet...a kavala...t rebast / Kuk----e---
~~ele~~ meeldib ju uhkustada /

Häälik ja täht.

Häälik on keele kõige väiksem osa. Hääliku märk kirjas on täht.

Häälikud esinevad kõnes, neid meie hääldame ja kuuleme.

Tähed esinevad kirjas, neid me kirjutame ja näeme; nende abil võime oma mõtteid kirjas avaldada.

Leia, mitu tähte ja häälikut on antud sõnades.

Kodu, isa, õed, vennad, koolis, tööle, õpivad, juttu, loen, ärkasin, hommik, kool, õppima, tulijad, ballett, muuseum, maa, öö, marssima, lõkkeõhtu, Tammsaare.

Näidis: öösel (5 t., 4 h.) soo (3 t., 2 h.)

Täis- ja kaashäälikud.

a, e, l, o, u, õ, ä, ö, ü (nimeta ü, mitte üi)

Täishäälikud on häälikud, mille hääldamisel ei teki märgatavat takistust.

Kõik täishäälikud võivad iseseisvalt moodustada silbi.

Näit.: e-ma, a-bis-ta-ma, ai-ad, pree-mi-a

Kaashäälikud on häälikud, mille hääldamisel on õhuvoolu läbipääs kas osaliselt või täielikult takistatud. Kaashäälikud ei moodusta iseseisvat silpi.

on

Võõrnimed kirjutatakse harilikult nii nagu selles keeles, kust nad pärit
Muud võõrsõnad (üldnimed, omadussõnad, üldtuntud kohanimed) kirjutatakse
nii nagu hääldatakse.

Täida lünk sobiva võõrsõnaga või nimega.

Väike kerges köites raamatuke on

Eesti rahva eepose "Kalevipoeg" koostas

Võistlus algab stardis, aga lõpeb Sõna
.....tähendab esivõistluste võitjat. Suitsetatud
kilud õlis on..... Pärast higistamist on soovitatav
pestaall. Kui segada punane värv kollasega, saame
..... Autokuurid ehk ehi-
tatakse tulekindlast materjalist. Teatrilava valgustavad helgiheitjad
ehk /on eraldatud
istekoht teatris või kinos. Loomaaia ehkdirektor
peaks olema loomateadlane ehk

Helilised ja helitud häälikud.

1) a, e, i, o, u, õ, ä, ö, ü (kõik täsihäälikud)

j, l, m, n, r, z, s, v (osa kaashäälikuid)

Häälikuid, mille hääldamisel tekib heli, nimetatakse helilisteks
häälikuteks.

2) b, d, g, p, t, k, s, h, f, s (osa kaashäälikuid)

Häälikuid, mille hääldamisel on õhuvoolu läbipääs hetkeks suletud,
nimetatakse sulghäälikuteks.

Kirjas märgitakse sulghäälik kahesuguselt: tähtedega b, d, g ja p., t, k

Pane puuduvad kirjavahemärgid ja tõmba sulghäälikutele joon alla.

Tead sa tütreke ütles ema pisku aja pärast mina olen sulle juba
kõik oma jutud jutustanud / Õpi ise lugema siis võid lugeda raamatuid
mis isal ^{on} riiulil olemas

Kas ma saan nad kõik läbi lugeda küsis Mann

Ema vastas Miks ei saa kui lugeda mõistad

Aga kuidas ma õpin lugema

Kui ^{allust} isa linna läheb palu et ta tooks sulle aabitsa sead õpid
vastab ema

Millal isa läheb Kas varsti küsis Mann õhinal.

Sõna algul kirjutatakse harilikult p,t,k.

a) b,d,g sõna algul (võõrsõnad)

baas	dialog	gaas
bakter	diivan	gloobus
bassein	dokument	geniaalne
bensiin	dress	grupp
betoon	deklamatsioon	geograafia
brožüür	draama	graniit
barett	diplom	grammofon
blokk	direktor	garaaž
	dušš	

b) p,t,k sõna algul (enamasti laenatud)

kips	palkon	taanlane
kitarr (om.kitarri)	plokk	topelt
kraad	pluus(om.pluusi)	tušš
kreeka	paraad	tort
kumm	pagas	tablett
kurv (om. kurvi)		

Võõrsõnade algul võib esineda ka b,d,g

Koosta lauseid, tarvitades antud sõnu:

bass - pass; ball - pall; blokk - plokk; baas - paas;
buss - puss; dušš - tušš; gaas - kaas; dress - tress; kong - gong.

Asenda antud sõnaseletused vastavate sõnadega.

1) tsemendi ja kruusa segu, 2) alus, lähteala, ladu, 3) pisik, 4) köitmata raamatuke, 5) maakera mudel, 6) kahekõne, 7) ametlik paber, 8) spordirõivas, 9) asutuse juhataja, 10) rühm, salk, 11) maateadus, 12) raudkivi, 13) autokuur, 14) ilulugemine, 15) tööde piltlik kujutus, 16) auhindamiskomisjon, 17) helgiheitja, 18) öörõivas, 19) troopiline ürgmets, 20) pikksilm, 21) näidend, 22) vaimukas, eriti andekas, 23) ratas raskuste vinnamiseks, 24) aparaat heliplaatide mängimiseks, 25) automootori kütis, 26) isikut tõendav dokument, 27) pööranõ, käänukoht, 28) rõdu.

Helitute häälikute õigekirjutus.

Helitute häälikute kõrvale kirjutatakse harilikult k,p.,t

16.

Paneasemele õige sulghäälik

Sõi...sime loo...sikuga ki...sasse lahsoppi, kus pesi...ses
roh...esti metsparte. Koh...asime me...sas alles me...savahti. Lillka...
sas mai...seb hästi. Mus...tikal käies is...usime suurele o...slikule
pakule puh...ama. Juku meis...erdas pu...kest pritsi. Remondi tõttu
ka...kestati elek...rivool. Õh...tul kus...us ehavalgus ja taevas
süttis ü...sikuid tähti. Uh...e tamme kaharad o...sad varjasid noori
nõt...eid kuus...i. Pärast vaheaega jät...us koosolek. Las...tepeol
oli rohkesti rahvast. Teis...e hulgas näh...i Jaanigi võis...levat.
Kand...e hoolt, et koolis vali...seks puh...us ja kord.

Päasmed keh...isid kogu hooaja kes...ol. Lah...ises pudelis
ravim lah...us. Vah...ramahlal on veel parem maitse kui kasemahlal.
✓ Õpetaja juh...timisel vaatlesime loodust. Mõned tal....sutatud linnud
õpivad rääkima ü...sikuid sõnu. La...sed laulsid ma...kal kogu tee.
Jänes koh...us ja put...as minema. Enne lah...umist seadke
klass korda.

Heliliste kaashäälikute l, n, r, v järele kirjutatakse kolmandas
silbis sulghäälikud d või g.

pee-gel-dab	kol-man-das	su-pel-ge
õm-mel-dak-se	pa-ran-dab	voo-der-da-ma
võis-tel-di	a-ren-da-ma	tu-gev-da-ma
võr-rel-ge	ra-ken-dus	te-rav-da-ma

Tähele panna järgnevate sõnade õigekirjutust:

orkester, kontakt, likvideerima, kultuur, väärtuslik

Moodusta antud sõnadest tegusõna kasutades liidet -ta või -da,
nagu on õige.

a) hõövel, vooder, peegel, kirju, töö, kasu, avar, kõrval, tugev, üle.

b) arenema, kõikuma, õppima, pikenema, paranema, kiirenema, murisema,
suurenema, harjuma, edenema.

Näidis: a) hõövel - hõöveldama jne.

b) arenema - arendama jne.

Täida lünk d või t-ga

Elek...rik remon...is seinakon.....akti ja nii likvi....eeris
häired, mis gegasid ka raadio.... Elamu välisseinad vooder...ati lauda-
dega. Tänapäeval õmmel...akse ka elek...rimasinatega. Sportimine
aren...ab keha. Kuns...inäitusel nägime harul...asi maale. Kooli seina-
leh... peegel....ab meie mitmekülgset elu.

17.

Täida lünk ja pane puuduvad kirjavahemärgid.

Sukel...umises ei saanud üks...i sadamapoiss minu vastu. Nad
usal...asid meelel...i tüüri ja soodi minu kät...e sest mõis...sin neid
paremini käsi...ada kui nemad. Kõige halvem oli ööse...i sest oli vilu ✓
ja piser....as tuulehoogude sek...a. Et tarre...anud liikmeid soojen....
ada sõu...sime Päreteliga kordamööda.

Toh...er ütles et ei tohi end higiseks rabel...a. Siis annab ta
mõnin...aid juhen....eid ja lah...ub. Ma tahan veel kord vaa...ed...a
voolava... vett ja lõpuks peatuda järve kaldal. Peegel...an end vees
kogusuuruses.

Liide -ki või -gi.

Liide -ki	Liide -gi
Käib ki	kellega gi
läksid ki	kellele gi
laud ki	pall gi
sulg ki	loom gi
kapp ki	linn gi
kott ki	koor gi
millest ki	kohv gi
aitäh ki	looz gi
seff ki	
tušš ki	

b, d, g, p, t, k, s ja h järel kirjutame -ki

Teistele häälikutele liidame -gi

Liite -ki ja -gi ees kirjutatakse sõna ühtegi tähte ära jätmata.

Liide -ki või -gi liitub sõna lõpu.

✓ Liida antud sõnadele -ki v-i -gi; nagu nõutav.

Kauss, ka~~m~~, lint, leib, kohv, läksid, arg, võttis, aknad,
lehm, tald, kellega, kellelt, raamat, pael, kõis, unes, millest, kus,
kuhu, ehk, saab, millega, kellele.

Liida sulgudes antud sõnale -ki või -gi, tarbe korral sõna
muutes, ja täida lünk, nagu vaja.

Mis tõsi, see tõsi ja (jääb.....) tõeks. Teised järve.....

18.

olid hoopis kuivanud ja inimese..... ei(mäletanud) neid enam. Ants polnud enne ega (pärast.....) sel...e kohta (sõna.....) lausunud. (Kumb.....) ei lase teisel jut....u ega (lause.....) lõpetada, vaid sõna paneb sõnale kanna taha.(Ehk.....) mul.....polnud temaga mingit asjaajamist, (siis) hingan kergemalt, kui uks(sul-gub). Virgal kõht ja (kott....)täis. (Lõhn.....) reedab, et memm kü....setab pannkooke. Ta ei kaevanud oma häda (keegi.....). Võt....ke (pall.....) kaasa, siis on lõbusam. Olen sõitnud hiljem nii(mitmel.....) laeval ja näinud (head) päevi, aga kõige hellema... mäles....use.... on "Suitsust".

Erandlik b,d,g helitute häälikute kõrval.

Sõna algvorm nimetav kääne
või ma-tegevusnimi

Sõna muutmisel või uue sõna
moodustamisel satub b,d,g, kõrvale
s või k

jalg	jalgsi
kärbes	kärbsed, kärkseid
raudne	raudsed, raudset
püüdma	püüdsin, püüdke!
andma	andsin, andke!
hoidma	hoidsin, hoidku!
nüüdne	nüüdsel ajal
hoogne	hoogsasti
(kahe)kordne	(kahe)kordselt

Vaata sõnade muutmist, kui sõna algvormis on p,t,k ja pane tähele nende püsimist.

kartma - kartsin,	jooksma - jooksin
saatma - saatsin	tähtis - tähtsad
tootma - tootsid	vaikne - vaiksed
kopsima - kopsis,	kepsu lööma, köpsti
tants - tantsua,	peatselt

Kui sõna algvormis on kas b,d,või g, siis jäävad need teise helitu hääliku kõrval püsima. Kirjuta antud sõnad kindla kõneviisi minevikku ja käskiva kõneviisi 2. ja 3. pööre mitmuses.

19.

Andma, hoidma, kandma, võtma, maksma, kündma, murdma, tootma, kütma, seadma, hüüdma, peitma, püüdma, sõudma, niitma.

Näidis

Algvorm ma-tegevusnimi	Minevik	Käskiv kõneviis
sõud/ma	te sõudsite nad sõudsid	sõudke! nad sõudku!
lask/ma	te lasksite nad lasksid	laske! nad lasku!

Kirjuta mitmuse nimetav antud sõnadest.

Vanaaegne, soodne, võrdne, üleliigne, ehtne, lihtne, mitmekordne, raudne, kuldne, iidne, erakordne, moodne, kaudne, neljajalgne.

Näidis: vanaaegne - vanaaegsed

Moodusta antud sõnadest uusi sõnu tarvitades liidet -lt.

Võrdne, mitmekordne, moodne, ehtne, lihtne, üleliigne, soodne, erakordne, soliidne, kaudne, umbne.

Näidis: võrdne - võrdselt.....

A. Kirjuta sulgudes olev sõna käskivas kõneviisis, täida lünk.

Ärgu (nutma), (püüdma) olla vapper (hoidma) alles oma hea tuju.

(Tundma) teiegi rõõmu sellest ilusast ilmast. Eks ta (kandma) ise neid pampe! (Võtma) riidest lahti, (heitma) voodisse ja (püüdma) uinuda. (Sõudma) kiirästi kodu poole. Ta (seadma) kon...akt korda, muidu võib tek.....ida lühiühen...us. Äрге (kartma) mäest laskuda, kui sõit selge.

Näidis: Ärgu nutku, püüdku olla

Kirjutaasemele nõutav sulghäälik

Tugev...age oma tahe ... järjekindla tööga. Pöörake suuremat tähelepanu vigade parand...usele, siis likvi.....eerite vead ül....se. Äрге supel....e ch...likus kohas! ~~Kas es...ate hobust ette raken...ada?~~ Samast pimedast ja õu...sest eeskojast viib....i nagisev trepinatuke teisele korrusole. Ees tuleb ki... sehabemega kahekor...sete prillidega vanahärra. Meie välejal...sed poisi aeru...asid laiule. Kui nad lahest välja jõu....sid, hak...paat tuulest tan...sima. Sõi...jad tun....sid meeldivat rahutust hinges.

20

Sulghäälikute kirjutamine liitsõnades

raud - raudtee, raudplekk, raudbetoon

king - kingsepp, kingloom

umb - umbsõlm, umbkaudne

alg - algkool, algseis

Liitsõnad kirjutatakse nii nagu need liitsõnad, millest nad koosnevad. Kui liitsõnas satub helitu hääliku kõrvale b, d või g, siis jääb see püsima.

Tuleta liitsõnu antud sõnadest

alg - (kool, seis, dokument, kiirus, kuju)

sulg - (kaal, kerge, padi, pehme)

laud - (varakk, kast, tahvel, pörand)

raud - (tee, bassein, tala, kast, betoon)

umb - (sõlm, kaudu, keelne, tänav)

kesk - (kool, komitee, küte, päev, rajoon)

klapp - (tool); kott - (pime); metall - (raha)

jalg - (pall, pallur, pidur, puu)

Täida lünk õigesti.

Rau ... teel käimine on keelatud. Ron....käik liikus ~~tribüüni oost mööda~~ ^{mööda lanavat}. Sild ehitati rau....betoonist. Harjutuse lõpul võt..... e al...seis. Al....kooli õppenõu....ogu koosolek oli esmaspäeval. Maan....eel liik- kus um....kaudu sada inimest, kes ru.....asid spordi....eole. Autodel on tagur....idikäik. Kas tead, kus autol on jal...pidur, kus käsi... idur? Kottimedal ööl liikus luuresalk e.....evaatlikult. Rau.... plekk roostetab niiskuses. Võt.....e, viige need kat.....ised kingad kin....~~õpatoekotta~~ ^{mägikast}. Peo.....äis ka....saseemneid annab tuhan...eid taimi. Tuntud köögiviljad on ka.....sas, peet, porgan..... ja kaalikas. Vaa....asin, kuidas sulg....ehmed lumehelbed langesid mu pin....saku- varrukale.

Täida lünk.

Ron,.....käik liikus or.....estriga, mistõttu õnnes...us paraadmarss...ki. Võ ...sime kartuleid. Ämblikud püü....sid kär....seid. Nad liikusid kot... pimedal ööl jal...si mööda maan....eed. Ai... a sin ta kätt.....idi üle kraavi. Vanaae....sed lossid on üm...ritsetud laia kraaviga, millel oli tõs...esild. Siin on moo....said tööpinke võr...selt vanadega.

21.

Kas tuleb liita - gi või -ki ja mispärast?

Leib, nägid, hoog, seep, ehk, lattu, kass, lehm, kohv, pall, kuulsid, saab, lepalind, piim, koor, pinev, käärid, ahv, garaaz, vaas, kellest, kellele, kellega.

Aseta sulgudes olev sõna tarvilkku muutesse ja pane puuduvad kirja- vahemärgid.

(Kandma - mida tehke?) hoolt et taimi (õigeaegne - millal?) kaste- takse! Kõneleja ütles (teetma - mida tehke?) võimalikult rohkesti aga (püüdma - mida tehke?) anda väärtuslikku ja edasvalt. See tööstus teedab (ligikaudne) 270 tonni riketti ööpäevas. (Soodne - missuguselt?) tingimustel (küindma - mida tegid?) tublimad mehed üle poole hektari päevas. (Üld) saadi saaki rohkem kui mullu. Üht-(liita -gi või -ki) tundi tuluta ära ial kuluta! (Murdma - mida tegin?) kassipojale tüki- kese leiba. tema aga ei söönud. (Seadma - mida tehke?) lava korda sest varsti (algab.... liida -gi või -ki) proov. (Muutma - mida tehke?) neid sõnu ainsuses! Juku oli(erakordne) rõõmus sest tema klassi poisid (võitma - mida tegid? (Heitma - mida tegin?) magama ja nägin (unes ... liita -gi või -ki) kuidas (sõitma - mida tegime?) merel.

h sõna algul.

<u>h sõna algul</u>	<u>h puudub</u>
Haare (haaramine)	aare (kallisvara)
hagu, hao (rajutud oksad)	agu, ao (hommikune valgus)
hall, halla (öökülma härmatis)	all
hall, -i, hallikas(hallivõitu)	allikas (läte)
haru (harunev osa)	aru (mõistus, kuiv rohumaa)
harutama (nööri)	arutama (küsimust)
harv, harva (hõre)	arv, arvu
higi, higistama	igivana, igihaljas
hiilima (varitsema)	iil, tuuleiil (puhang)
hind (väärtus)	ind (vaimustus), innuga
hirv (loom)	irvitus (pilkav naeratus)
hõng (lõhn)	õng (kalapüügiriist)
häda	ädal
hajameelne	aevastama
hanguma	elevus
hani	ere

22.

heietama	oigama
herilane	ulguma, ulub
hiiglane	ulgumeri
Huilgama (huikama)	ummik
hulkuma	undama
hernes	ulgumeri
hunnik	örn, örnalt
hurtsik	õõtsuma
hõre	äbarik
hämmastama	äkki, äkiline
härdasti	äge
hütt	ääs (sepakolle)

Ütle suuliselt, kas sõna algab h-ga või mitte.

nööri - arutama; --eietas juttu; läksimeõngitsema; töötasininnuga; keegi köhib ja ...aevastab; nutab ...ärdasti; ...igi...aljad loorberid; ...ägedaloomuline ...aigus; tuululub ja masin ...undab; raiunagu; ...arutasime, kuhu minna; tegin ...aouinaku; ...äkki lõi tuule...iil ...urtsiku ukse lahti; olid ...ädas; ...ulgumeri on jääst vaba; ...irvitas ta rumalust; täna juba esimene ...all; ädal...ein maitseb loomadele; ...avastasin ...erilasepesa; ...ääsitules karastatud;iiglasuuredigi...aljad puud; ..urraa, meie võit; ...õbe...all- ...obune; ta oli ...aritud; paar ...algu puid; ..apupiim; ...aruline puu, ...igistama.

Pane puudvad kirjavahemärgid ja kirjuta kriipsu asemele h, kuhu vaja.

Küll ma ...õiskan kui mul ...õmne ...äälitsen kui veel elan. Ohoo, tuule...õhuke ...õõtsutaõrnastiellast. Mureline lepa- linnuke laulis ...aledasti akna all. Pidas aga mõni ..alvaks tema õnnistavat tööd sellele ta saatis külma ...ävitavat ...allaööd. ...eledalt ...clises naer nagu kuljus. Alles õhtul vaibusid tuule.... iilid ja ...allid pilved muutusõredamaks ja sadu jäi ...arvemaks. ...ommikul ...akkasäkkiuilgama masinavile. Tee ...argnes siit kahtearru.

Päike paistis ..eredasti läbi seinapragude ...einaküüni. Udu ...õljus ..õreda loorina jõe käärus. Vilmaaned on ...ernesüüdis ema. ...äkki kostis automürin ja koerad ...akkasid ..ägedalt.

....aukuma. Tuululus ...urtsiku korstnas ...irvus puude ladvus
oigas ...aledalt ja ...irmutas lapsi. See on puhas ...uudis...imu
 ...irvitas keegi teiste ...ulgast ärge laske end sellest ...äirida!
 Es imese ...allaööommikul oli maa ...ärmatisega kaetud ja poisid
 kopsisid ...ullates ...õrna jääd katki. ...ulkusin metsa ääres, kus
 ...õredalt kasvasiiglamände.

....ernepõllu taga kasvab ristik.....ein, sinna...ädalale
ajage ~~anadki käskis linnufarmi juhataja.~~õrnalt ...õitsesid
 kannikesed aga nende magus ...õngõljus ..õhus. Laevad sõitsid
 ...ulgumerele ...eeringaid püüdma. Lapsed ...oidke ...oolega oma ...ambaid
 seletas ...ambaarst. ..ao ...unniku tagant ...üppas ...uhke ...irv
 nähtavale ja põgenes ...irmul ...aavikusse. Näe seal ...õreda ...eina
 seesüüdis mu kaaslane soojendab end ...iiglasuur rästik päikese-
 paistel.

I

i ja j-i õigekeelsus.

1. Ju-ku, jook-seb, ja-ga-ma, jah, jää-ma, kal-jul, vil-ja-kas, must-
 jas, valk-jas, laul-ja, õ-pe-ta-ja, niit-ja.
 2. j kirjutatakse ainult sõna või silbi algul.
- Erandiks on sisseütlev kääne: majja, ojja, tujju, ajju jne.

II

tarvis, vii-a, süü-a, müü-a, käi-a, mai-as, lai-a-li.
 nüüd, süütama, müür, süü.
 vii-ja (viib), käi-ja (käib), tuli-ja (tuleb), te-gi-ja
 (teeb), müü-ja (müüb), saagi-ja (saeb), protokolli-ja (protokollib).
 j-i harilikult i ja üü järel ei kirjutata.
 Ainult tegijanimi liide - ja kirjutatakse i ja ü järel j-iga.

Moodusta antud sõnadest:

a) da-tegevusnimi (mida teha?)

laulma, võimlema. õppima, käima, sööma, müüma, lööma, viima

b) tegijanimi (kes teeb?)

õpetama, kirjutama, korraldama, suurendama, viima, käima, sööma, lööma,
 müüma, saagima, laadima, organiseerima, protokollima, õppima, reisima,
 uurima, otsima.

Kirjuta - asemele i, ii, J ü või ij, jj, nagu on vaja. Pane
 puuduvad komaad.

24.

A - atöö on Ma - ale väga meele - ärgi. Teekä - al oli kuuma ilmaga raske kä - a. Ööbik, see toob soo - a öö hü - ab hõ - skab a - a taga a - a taga o - a taga. - aanust pole ma u - el aastal näinud lossis pole ta kordagi käinud. Siin olid perepo - ad ja sulased pere - tütreid ja teen - ad tüdrukud. Pill hakkas mäng - ma ja tants - ad löid paaridesse. Nü - d ~~ku~~ dnokad lennake s - a ja astuge ma - a! Küsi kä - alt ära küsi ah - u peal istu - alt. Ule purde tul - a sulp - satas - algupidi o - a. Väike Ma - a on väga ma - as. Liha s - akse nahk m - akse kondid ei kõlba koertelegi. Jalakä -a liigub umbes neli - korda aeglasemalt kui rattasõit - a.

- alutasin a - as ja õppisin a - alugu. Puura - u - a ra - ub puid. Postivi - a viib posti raudteejaama. Reis - as astusid vagunitesse. La - al väl - al töötasid vil - aniitjad. Mar - ul kä - es eksisin metsas, hü - dsin ja hu - kasin, kuni -õudsin puusaag - ate juurde. Turul oli rohkesti a - a saadusi mü - a. Tarvis raamatud kogusse vi - a. ✓

Enne pühi on palju reis - aid. Tants - ate laul - ate ja mäng - ate sekka oli hulk noori inimesi ilmunud. Seda kaupa me mü - a ei saa. Ka müü -al on piinlik. Aga rohkem oli ikka ohk - aid kui aita -aid.

Vaatle tabelis antud sõnu ja jälgi nende õigekirjutust.

ma ehk mina	maa
sa ehk sina	ei saa
me ehk meie	mee(sõnast mesi) meekook
te ehk teie	tee (maantee, ära tee)
mu ehk minu	muu asi
su ehk sinu	suu
ja	jaa ehk jah
mul ehk minul	mull, seebimull
tal ehk temal	tall (lambatall, hobusetall)
kel ehk kellel	kell
tol ehk tollel	toll (vana pikkusemõõt)
las ehk lase	lass (piimanõu)
Kas?	kass
sel ehk sellel	sell, küll

25.

Ühe tähega kirjutatakse veel järgmiste sõnade ülipikk lõpphäälik:
ta (tema), ka, do re, mi, fa, sol, la si (nootide nimed), sul(sinul),
mil (millal) ja millel), kus, kes, mis ja kõik h lõpulised abisõnad:
jah, ah, oh, noh, to hoh, aitäh, kah jt.

Kirjuta sulgudesse asetatud täht mis nägu näeb äärehäälik-jutus.

Ka(s) su(l) on mu(l)e laenata pliiatsit? Kanaku(l) on sa (m)uti
kahjulik röövlind nagu raudku(l)gi. T(e) tööd töö ajal, aja ju(t)u
ju(t)u ajal. Iga noor peaks hiljemalt ke(l) kü(m)e magama. M(a) annab
li(n)ale leiba, li(n) maale kõik m(u). Ke(l) king pigistab, kü(l) see
ütleb. Ka(s) s(a) ei s(a) mind veidike abistada? Onu kinkis mu(l)e
karbi shokol(a)dikompve(k)e.

Kõrvuti seisvad erinevad täis- või kaashäälikud moodustavad
häälikulühendi.

Häälikuühendid on kahe- või täishäälikuühendid ja kaashääliku-
ühendid.

Täishäälikuühendit, mis kuulub ühte silpi, nimetatakse kaksik-
täishäälikuks ehk diftongiks.

Kaashäälikuühendis kirjutatakse kõik häälikud ühe tähega.

a) seitse, seitsme, sõpru, põtra, tetre, tedred, oskama, kringel,
number, vedru, harjuma, suples.

b) Sel päeval jäi ta õhtuni põldudele. Tehke kambris mänguringe, aga
õue ärge minge. Koplis kasvas kõrgeid kaski.

Kääna antud sõnad ainsuse nimetavas, omastavas ja osastavas
ning mitmuse nimetavas.

Koppel, artikkel, nukker, vapper, kukkel, pappel, snepper,
kinnas, varvas, lammast, sammal, hammas.

Näidis:

Ainsus		Mitus	
Nim. kes? mis?	Omast. kelle? mille?	Osast. keda? mida?	Nim. kes? mis?
pannal	pandla	pannalt	pandlad

Kirjuta sulgudes olev täht ühe- või kahekordselt, nagu nõutav.

Pi(k)adel suvepäevadel on mõnus ma(t)kata ja õ (p)ida
tu(n)dma kodumaa taimesti(k)u, li(n)de ja loomi. Karjako(p)leid
ümritseb la(t)aed. Hoolas õ(p)imine tasub end kü(m)neko(r)dselt.
Va(r)blased no(k)ivad aida ukse ees teri ja hü(p)levad nagu pallid.
Viisakas on ise maiustusi süües ka teistele pa(k)uda. Vanema inimese

26.

vastu ollakse aupa(k)lik. Hõm) seks anti matem(a)(t)ika õ(p)ikust mi(t)l üld(s)a(n)et lahendada. Nad koh(t)asid te(a)trist tu(t)avaid. Va(p)rate või(t)lejate ra(s)ke või(t)luse järel saabus viimaks lõ(p)-lik võit.

Liitsõnu.

Plekist katus, õlest kübar, asfaldist tee, metallist varb, papist kaas, sametist tekk, latikujuline raud. saadud tulemus, pakukujuline taru, papist katus, plekist toru, raiutud kuju, ~~lindiga liikuv traktor~~, vasest katel, keskel asetsev koht. kevadel tehtud külv, kullakarva kala, suleraskune kaal, nahast kuub, jalaga peetav pidur, sulgedega täidetud kott.

Kaashäälikuühendi

II välde

pulsi (löö)k
simsi (ää)rel
(teisel)seansil
marsivad

Kaashäälikuühendi

III välde

(Katsus) pulssi
(parandab) simssi
(teine) seanss
(mängiti) marssi

Ülipikk s kirjutatakse l, m, n, r järel kahe tähega.

Kirjuta sulgudes olev täht ühe- või kahekordselt, nagu nõutav.

Kas oskad tantsida val(s)i? Vaprad sõdurid mar(s)isid heal mar(s)i-sammul. Paranda sim(s)! Pul(s) lööb 60 korda minutis. Hilinesin esimesele sean(s)ile. Koplis jooksis mitu var(s)a. Var(s)u, vasikaid, pör(s)aid ja teisi noorloomi tuleb hästi süüta. Laev muutis kur(s)i. Sõnades tõr(s), kõr(s), var(s), par(s) on r ülipikk. Kõpsetasime Ku(k)leid. Nad kirjutasid artii(k)lit.

Vaatle, kuidas liidetakse sõnade liiteid:

lõpp -lik - lõplik

täpp -ne - täpne

pikk -lik - piklik

homm(e) - ne - homme

õhk -kond - õhkkond

rõhk - kond - rõhkkond

siin - ne - siinne

Itaal(ia) -lane - itaallane

Liite puhul tekkivas kaashäälikuühendis kirjutatakse harilikult iga täht ühekordselt. Kui sõna lõpeb sama kaashäälikuga, millega liide algab, siis jäävad mõlemad kaashäälikud kirjas püsima.

27.

Pean meeles:

1. Kaashäälikuühendis kirjutatakse harilikult kõik häälikud ühe tähega. (lõplik, koplis, tallinlane).

Erandlikult kirjutatakse järgmised kaashäälikuühendid:

- a) kui sõnale liita liide -gi või -ki (pallgi, kasski);
- b) liitsõnades (keskkool, allkiri);
- c) niisuguste liidete liitmisel, mis algavad sama tähega, millega sõnatüvi lõpeb (õhkkond, rõhkkond);
- d) ülipikk s heliliste kaashäälikute l, m, n, r järel (pulss, simss, seanss, marss).

Liida antud sõnadele järgmised liited:

- 1) liide -gi, -ki

Kalevipoeg, rohkem, asuvad, lill, lehm, kapp, leib, kann

- 2. -kond

haritlane, kunstnik, laud, rõhk, kesk, salk;

- 3) -lik

pilt, teadus, pikk, lõpp, passima (sobima);

- 4) -ne

eile, homme, seal, siin, monotoon, hoog, paralleel

Kirjuta sulgudes olevad tähed, nagu on vaja.

Mu(1) on praegu lõ(p)etada paar ülikiiret tähtajalist arti(k)lit.

Ta on ho(m)se päeva poole teel. Mi(t)ukü(m)end silma vaatas mu otsa.

Eh(k)i südaöötund oli lõõnud, ei olnud pil(k)ane pime nagu se(p)te(m)bris-o(k)toobris. ~~Sõnadid mar(s)isid uhkel mar(s)isemul tribüüni eest mööda.~~

Rahvatantsijad tantsisid viru val(s)i. Virgal kõht ja ko(t)ki täis.

Kes(k)üttelu(k)sepaks on meil vilunud mees. Se(l) aastal andsid kir(s)i-puud palju kir(s)e. Madalrõh(k)onna lähenemisel saame sademeid.

Kääna antud sõnad a.nim., om., os. ja m.om.,, nagu näidises näha Varss, vars, kurss, kõrs, marss, poiss, avanss, pulss, tõrs, seanss.

Ainsuse			Mitmuse
Nim.	Om.	Os.	Omastav
kärss	kärsa	kärssa	kärssade

Kirjuta sulgudes olev täht ühe- või kahekordselt ja pane puuduvad kirjamärgid.

A. Oli juba ko(t)pime kui läbi ko(p)li koju mar(s)isime. Mäelt ku(l)ges järve äärde pa(p)lite allee aga a(l)pool kasvas si(r)geid kas(s)ki.

28.

Nii suurt ro(t)i kardab ka(s)ki. Otepää ku(p)elmaastik on täis ku(p)likujulisi mägesid mi(l)vahel on rohkesti jä(r)vi. Ho(m)seks on oodata ilusat ilma sest läheneb kõrgrõh(k) ond. Lu(k)sepp remontis sne(p)erlukku. Nüüd võib ust jälle su(l)geda sne(p)riga. Mu(l) hakkas pul(s)ki kiiremini tuksuma.

B) Direktor ütles lõ(p)sõna. Lõ(k)eõhtu oli huvitav. Heino tegi pa(p)karbi kuhu kogus meta(l)raha. Täidetud ka(p)satõr(s) kaetakse pre(s)ke(t)aga ja vajutisega. Põllud olid sa(m)uti kün(k)likud nagu Lõuna-Eesti ku(p)elmaasti(t)ul. Madalrõh(k)onna mõjul on oo -ata tuult ja sademeid.

Kirjuta sulgudes olev täht ühe- või kahekordselt, täida lünk, nagu vaja ning pane puuduvad kirjavahemärgid.

Läbi mä(s)levate laineha(r)jade tu(n)gis terasest laevanina mi(t)mekü(m)ne hobusejõuliste masinate jõul. Koma(r)dosillal seisis kapten aupa(k)likult ning hoidis ühes käes bino(k)lit teises ruu(p)orit. Tüürimees pidas roolira(t)a abil kur(s)i. Lained hü(p)lesid ü(m)ber laeva kajakd tiirlesid ja hüü - sid lennel - es kord laine - e kohal kord tungides pi(l)vede poole. Madrustel kes va(p)ralt töötasid oma tööpos - il olid üll veeki(n)dlad õlipin -sakud ja -püksid peas ka - uutsid. Ülal van(t)ides ulus tuul te(k)il oli - atele piser-das vi(h)ma vas - u nägu. Mehed töötasid ra(s)kusi kar(t)mata.

Laev oli lastitud mi(t)mesuguste kau(p)adega. Seal oli konse(r)ve ple(k)ar(p)ides võika(s)te juustura(t)aid komp-e(k)e küp) siseid ningtoidu- ja mai(t)seaineid.

Lumeroh - etel ta(l)vedel kui kõik ka(t)ub paksu lumevaibaga on väikesed pai-alinnukesed väga õnnetud. Neid ahvar -ab toidu- puu-us ja külm. Pa(k)ane ei suuda söönud li(n)dudele viga teha aga nä(l)ginut murrab ta hõlpsasti.

Meel-ivaks ülesa(n)deks on aidata väikesi sul(i)s)õpru paka-sel talvel.

Mu(l) oli to(l) ajal harjunuseks oma suletöid enne trü(k)imist tu(t)availe e(t)e lugeda. Pi(k)amisi ajasid kün - jad härjad ko(p)-
~~liisa ja ha(k)asid mõisa minema. Kär - ulikeer lõi kär(s)a ü(m)ber kär(s)~~
~~väänles orksalt ja väle-alt.~~ Ühel õhtul tea - as kapten rõõmsal ilmel Nüüd poisid seisab ees pikk reis. Sõidame ^{New-Yorki} ~~Amherst~~ laevale pi(k)a iga teenima. Tea-sin et sõidame nüüd ümber Nordkapi. Vahel kaotasin usu et kas suudan õ(p)ida et riis-ade ja täh-edele järgi määrata pi(k)us- ja laius-kaade.

29.

Silp on sõnaosa, mille hääldame ühe hingamistõukega.
Silbis peab olema täishäälik või diftong.

Silbitamisreeglid.

Näited	Reeglid
o-ma-de-le kii-ru-ga ka-tab, ti-kub, õ-pib õi-get	Üksik kaashäälik täishäälikute vahel kuulub järgmisse silpi
kel-lad, kan-nab sep-pa, lak-ke sat-tu-da, õn ni-mas	Kahe tähega kirjutatud kaashäälikud jagunevad eri silpidesse.
lõn-gad, kand-sid korst-nad, kort-sus kont-ser-dil, di-rek-tor maa-le, öö-sel, õun käed, teab, kao-vad	Kaashäälikuühendis kuulub viimane kaashäälik järgmisse silpi. Pikk ja ülipikk täishäälik või diftong kuulub ühte silpi.
tiib-kla-ver, kesk-kool ki-lo-gramm laag-ri-plats ma-gist-raal-kraav	Liitsõnades tuleb silbitamisel eraldada liitsõnad.

Silbita antud liitsõnad:

korstnaühikija, hiirepojake, vanaema, võileib, igaühele, sünnipäeva-
pidu, ettevaatlik, paberitükike, kilomeeter, igasuguseid, paarikaupa,
~~kuberile~~, pealtvaataja, ~~haopinu~~, ahjuuksed, klapptool, kilogramm,
luuavars, vanaisa, uisuteele, talveõhtul, onupoeg, jänesepoiss.

i-sa, lau-a, e-ga
ai-a, e-lu, juu-a
neid sõnu ei saa poolitada.

Ühetähelise silpi ei jäeta üksi
ei rea lõppu ega algusesse.

Kes on aurumasinalei/u -
taja?

Kui ühetäheline silp asetseb sõna
keskel, jääb see rea lõppu.

Toit juba kanti lau/a-
le

Märgi, kust saame poolitada.

a) Sõnu, kus esineb ühetäheline silp:

aiani, laiadele, kauakestvaid, aiakahjur, õuele, seeria, raiepakk,
saiajahu, leiukoht, aietama, raiuja, ~~proemia~~, kuuagaegne, siiakala, aiatöö.

b) sõnu, kus esineb kaashäälikuühend:

tugevdama, kujundama, teenindama, lihtsalt, mõistlik, mitmekümne, püstkäik,
silmaarst, tahtnud, saatsid, korstnad, pintseldama, transport, purustama,
vankrid.

30.

Sõnade poolitamisel ei tule arvestada sõna liiteid, tunnuseid ega lõppe, vaid poolitatakse alati vastavalt silbitamisreeglitele.

Eesti keeles asetseb sõna pearõhk esimesel silbil. Võõrsõnades võib asetseda pearõhk ka järgmisel.

Neil sõnadel on pearõhk esimesel silbil.

Kabinet, kantselei, apteek, kontsert, karussell, kompaas, komandant, petersell, ornament, aadress, dokument, kalender.

Etteütluseks.

Aino õpib vabal ajal klaverit. Ka Vello mängib päris kenasti, aga mul läheb kehvemini, sest alustasin hiljem. Edu tuleb püsiva harjutamisega. Isa oli tädil külas. Onu tõi meile ilusaid raamatuid ja vihikuid. Tugev tuul puhub tule suureks. Farmis elab tuhat kana. Kevadel olid paljud kanad alles tibud. Karud magavad talveund. Kase otsas seisab vana varese pesa. Olin suvel kaua kodunt ära. Kui karastad keha, pole karta kõha ega nohu. Jüri tõi poest jahu, kilo õli ja karbi kilu. Saame jämedat tüve. Tare taga nägin suurt siili. Mängin Anuga malet ja kabet.

Poisid - poisse; ainet - ained; sõbrad - sõpra; suurt - suurde; joonde - joonte, hakata - hakkama; samblad - sammal, leib - leiva; rukis - rukki; hüpped - hüpe; katted - kate; löige - löiked; saade - saated; hammas - hambad; vardale, - varrast; sõitma - sõidab; pööre - pöörde;

Kuidas linn, nõnda laul. Virka kiida, laiska laiida, head hellita, kurja hurjuta. Puhtus on perenaise uhkus. Ettevaatus on tarkuse ema. Enne mõtle, siis ütle. Tänane päev on eilsest targem. Tarkus on kallim kui kuld.

Kääna antud sõnad tabeli järgi.

Keerd, kolle, kõrd, ladu, käsi, uba sadu (saju) tarve (tarbe), roog (roa), roog (roo), tõrs, vägi, turvas, saag(sae).

Tuba, leib, kääne, purre, vars, märg, viga, mägi, vägi, luba, lugu, nägu, süsi, pood(poe), nuga (noa), tugi (toe), pidu(peo).

Näidis:

Nimetav	omastav	osastav	mitm. nimetav
uba	oa	uba	oad

31.

Pane sulgudes olevad sõnad nõutavasse käändesse.

Sööklale vajati (kokk - keda?). Laev oli ehitud (lipud - millega?).
(Trepid - millele?)pandi uued käsipuud. ~~Lüpsjad soovad pähe valged~~
~~(rätt - mis?) ja tõmbavad ülle (puhas - missugused?) kihtid.~~ Ta
mängis akordionil ilusaid (valss ja marss - mida?). Jalutasime
(aed ja park - kus?). Väikesed (varss - kes?) jooksid koplis.
Rein heidab (ketas - mida?), aga Jüri tõukab (kuul - mida?). Mõned
(riike - mis?) seadmetes põhjustavad õnnetusi. (Kased - millede?) all
kasvas palju (marjad - mida?) Lea mängib veel (nukk - milledega?).
Jänes ~~jooksis~~ suurte (pikk hüpe - milledega?).

jooksis